

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

וישב - חנוכה

ה'תשפ"ד

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא וישב

**לִישָׁב בְּשִׁלּוּהַ
רוּגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף**

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב פִּירֵשׁ רִשׁ"י [מהמדרש רבה]: **וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב**. בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף: צדיקים מבקשים לישב בשלוה? אומר הקב"ה, לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה.

לפשוטו של רש"י, באומרו: אומר הקב"ה, מבאר בזה רש"י מה הוא רוגזו של יוסף. ויכוון בזה להשגחה מן השמיים דרך גלגולי יוסף. לא שיוסף צד בעניין ח"ו, ולא שהרוגז הוא של יוסף ח"ו, אלא יוסף כמכשיר ביד ה' לגרום ליעקב חוסר שלוה. ונקרא רוגז זה רוגזו של מקום. אלא שדבר הכתוב בדרך של לשון נקייה כלפי מעלה, לקרוא לרוגזו של מקום רוגזו של יוסף, כי על ידי יוסף בחר ה' להוריד את יעקב וכל נפשות ביתו מצרימה.

ויהיה פירושו כך: בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של מקום על ידי מאורעותיו של יוסף, לישב בחוסר שלוה, ובכך להורידו

**וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִגּוּרֵי אָבִיו
בְּאַרְץ פְּנֵעוֹ (לז,א)**

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִגּוּרֵי אָבִיו. האוהב ישראל מאפטא כתב נוטריקון ויב"ם. שכשם שכל ענין מצות היבום להוציא הניצוצות הק' של אחיו המת אל הפועל, כן גם כאן, ראה יעקב בארץ מגורי אביו שיכול לתקן ניצוצות הק' שנתפזרו בעולם. עכ"ד.

ולעומקו של מקרא נרמזו דבריו באמרו **וַיֵּשֶׁב** שהוא מלשון **וַיִּשְׁבֶּה**, כאומרו **וַיִּשְׁבֶּה מִמֶּנּוּ שְׂבִי**. (במדבר כא, א). שרצה יעקב לקחת בשבי חזרה את כל אותן ניצוצות קדושים ששבה אליו השבאי הוא היצר הרע שבעולם, שאינו נותן לניצוצות הק' להגיע למקומן הטהור.

עוד יש לומר שהוא מלשון **וַיִּשְׁאָב**, שהוא כעין **שאיבת** הניצוצות שְׁנִשְׁבּוּ ביד הטומאה, וְהִשְׁבֹּתָם לצד הקדושה. וכאמרו: **וַיִּשְׁאָב מִשְׁבֵי הטומאה את שְׁנִשְׁבָּב לתוכה מן הקדושה**.

ועל דרך הצח יאמר: **וַיִּשְׁבֶּה**, **וַיִּשְׁבֶּה**, **וַיִּשְׁבֶּה**, **וַיִּשְׁבֶּה** על מְשֻׁבָּתָם לְבָלֵי שׁוֹב אֶל שׁוֹבֵיהֶם.

לעומקו של מקרא וישב

בכסא הכבוד. בַּחֲבָתִי ליעקב משכתי
למצרים בחבלים ולא בשלשלאות.

ומעתה, יש להבין מה הוא ה"רוגז"
ומה היא ה"קפיצה" האמורה בעניין
"קפץ עליו רוגזו".

ויש לומר שכל עתותיו של הקב"ה
מחושבים **בחישוב הגלות והגאולה**,
ואשר על כן קורא הדורות מראש זימן
לאליעזר **קפיצת הדרך**, כדי להביא
את רבקה, וכן זימן ליעקב **אבינו**
קפיצת הדרך בצאתו לחרון, כדי לא
לאחר עת הגאולה בחזרו מפדן ארם.
וזה שאמר יעקב לעשו, **נֶאֱחָר עַד**
עֲמָתָה. עַתָּה, נוטריקון **עת הגלות ועת**
הגאולה. שנאמר לאברהם אבינו ארבע
מאות שנה מהולדת יצחק.

נֶאֱחָר הוא יוסף שנאמר בו יוסף ה' לי
בן **אָחָר**. והוא גימ' של **רד"ו שנה**.
נֶאֱחָר עִם הַכּוֹלָל רַד"ו. ואשר על כן
ארבע מאות שנה מהולדת יצחק וכן
רד"ו שנה מגלגולי יוסף למצרים, הם
שני חשבונות המכוונים לעת אחת:
לגאולת יציאת מצרים.

ואיחור זמן הגאולה, הוא **רוגזו של**
יוסף האמור בעניין. ולכן גם עתיד

מצרימה בדרך של כבוד, שם יוכל
לישב בשלוה כל ימיו.

וכפי שאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן
במסכת שבת [פ"ט]: ראוי היה יעקב
אבינו לירד למצרים **בשלשלאות של**
ברזל אלא שזכותו גרמה לו דכתיב
{הושע יא-ד} **בְּחֶבְלֵי אָדָם אֶמְשֹׁכֶם**
בְּעֵבְתוֹת אֶהְבֶּה וְאֶהְיֶה לָהֶם כְּמִרְיָמִי עַל
עַל לְחִיקָהֶם וְאֵט אֶלְיוֹ אוֹכִיל.

ופירש רש"י בגמרא שם **בשלשלאות**
של ברזל. כדרך כל הגולים שהרי ע"פ
גזרת גלות ירד לשם: **בְּחֶבְלֵי אָדָם**
בשביל חיבת האדם משכתיים למצרים
בחבלים ולא בשלשלאות: **כְּמִרְיָמִי עַל**
עַל לְחִיקָהֶם כאדם הסובל ומסייע
לבהמתו להרים עולה מעל צוארה
בלוחין ובמקלות: **וְאֵט אֶלְיוֹ אוֹכִיל**
הטיתי לכם כה להכיל את עבודת
הפרך.

ולעומקו של מקרא יהיה פירושו כך:
אלא שחביב עלי יעקב ולכן משכתי
לא בשלשלאות אלא **בחבלים נעימים**.
ככתוב [תהלים טז,ו]: **חֲבָלִים נָפְלוּ לִי**
בְּנַעֲמִים. והיינו **בְּחֶבְלֵי אָדָם**. ותהיה
המלה **בְּחֶבְלֵי** כנוטריקון: **בַּחֲבָתִי**
ליעקב הנקרא **אדם**, שדמותו חקוקה

לעומקו של מקרא וישב

יושב אהלים. אבל לשאר עמו נבחר יוסף ללמד לנצח במלחמה זו. לכן נאמר קפץ עליו רוגזו של יוסף ליתן לימוד מלחמת היצר לכל באי עולם. ודווקא מתוך המיצרים של טומאת מצרים משם גאולת העם המתגבר על יצרו, ולכן נחשבת מלחמה זו "רוגזו של יוסף" על שם יוסף הצדיק.

ועל דרך הרמז נרמז תפקידו זה של יוסף על ידי הכתוב [לז,ב'] וְהוּא זָעַר, והיינו יצר הרע שנכנס באדם מנעוריו, מְשַׁנְעֵר מבטן אמו.

ועל דרך הצח והטעמים וְהוּא זָעַר מוטעם במונח רביע והמלה רביע בארמית מורה על רביצה. כמו [שמות כג,ד'] קִי-תִרְצָא תְּמֹר שִׁנְאָה רְבִיץ תַּחַת מִשָּׁאוֹ וּתְרַגֵּם אוֹנְקְלוֹס אָרִי תִּתְּחַזֵּי תְּמָרָא דְסִנְאָה רְבִיעַ תַּחַת טוֹעֲנִיה. וכן נאמר [בראשית ד,ז'] לְפֶתַח חֲטָאת רְבִיץ וּתְרַגֵּם וּיֹנְתֵן בֶּן עוֹזִיאֵל וְעַל תְּרַעֵי לְבָבךָ [על שערי לבך] חֲטָאָה רְבִיעַ. כן כאן וְהוּא זָעַר מוטעם במונח רביע, לרמז על יצר הרע שמונח בו באדם משננער מבטן אמו ורובץ לפתחו. הוא רוגזו של יוסף שמלמד להתגבר על יצרו הַמְצַר לוֹ ובכך יהיה מוכן ליציאה מן המצר ולהוציא עמו עם רב מן המיצרים בעזרת יוצר כל היצורים.

יוסף לומר לאחיו אַל תִּרְגְּזוּ בַדֶּרֶךְ. שאין לעכב עוד את הגלות אפילו כמלוא נימא, שכן הגאולה תלויה בגלות, וּמִשְׁשָׁלְמוּ יְמֵי הַגְלוֹת יִתְחַיְלוּ יְמֵי הַגְאוּלָּה. על כן נאמר על ידי יוסף מְהֵרָה וְעָלוּ אֶל-אֲבֹתֵי וְגו' רְדָה אֵלַי אֶל-תַּעֲמִיד. רְדָה עם הכולל רד"ו. שיש למהר ולהזדרז להחיש הגאולה ולא לעכבה.

ועל דרך הצח נמצא כאן לשון נופל על לשון: לשון של גזרת גלות על לשון של רוגזו של יוסף.

ועוד נמצא בלשון חז"ל "רוגז" שהוא כינוי למלחמת היצר. וכמובא במסכת ברכות [ה.]. א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא {תהילים ד-ה} רגזו ואל תחטאו. ופירש רש"י שם: ירגיז יצר טוב. שיעשה מלחמה עם יצר הרע. ואשר על כן נקרא רוגזו של מקום בשם רוגזו של יוסף, שממנו ילמדו טכסיסי מלחמת היצר. כי מלחמה זו היא המפתח לגאולת עם ישראל ממצרים. ואין לעכב מלהילחם מלחמה זו, ולכן כשביקש יעקב לישב בשלוה, הרי שלוה זו מתאימה רק ליעקב לפי דרגתו, שכבר הכניע את יצרו מטבע ברייתו בהיותו איש תם

לעומקו של מקרא וישב

אפשר יהיה לחלץ הניצוצות הק' השבויות בו.

ועוד יש ליתן טעם מה היא השלוה האמורה בעניין.

ויש לומר שבקש לישוב בישיבה לפני שמתגלגל למצרים, כפי שעשה י"ד שנה לפני צאתו לחרון אל בית לבן הארמי. ולפעול על ידי הלימוד-תורה ישועות בעניין נצוצות הק' הנ"ל. וזו היא השלוה האמורה בעניין. שאין לך שְׁלוּ ובן חורין כמי שיושב ועוסק בתורה.

ולכן כשבקש יעקב לישוב בשלוה וכנ"ל לישוב בישיבה, כפי שעשה בישיבת שם ועבר, קפץ עליו רוגזו של מקום על ידי יוסף. כביכול לומר כפי שאמר יעקב לרועים בפדן ארם, **לא-עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רְעו (ויצא, כט"ז)** לא עת שלוה בישיבה, אלא יש לאסוף את הצאן ללכת לרעותו בארץ מצרים להכין את הגאולה הנרצית.

ועוד, ביקש יעקב לישוב בשלוה, בשלוה אותיות לבושה. ומובנו ישרת שני אדונים: לשון **לבוש** ולשון **בושה**. לבושת אחיו עשו שברח מן ארץ משום אחיו יעקב, זו לשון **בושה**, ולשון **לבוש** כמובא בהפטרה לפרשת

ועדיין יש ליתן טעם, לפי דברי האוהב ישראל מאפטא הנ"ל, מהי השלוה שבקש יעקב. הרי לתקן ניצוצות ק' ולשבותם מאת שוביהם, לא דבר קל הוא, ובוודאי אין בזה השלוה המְקַנָּה.

ויש לומר מה שבקש לישוב בשלוה, הוא לעשות את כל התיקונים שצריך לעשות **מכאן, מארץ חפץ, מבלי שיצטרך** להתגלגל למצרים ולהשתעבד שם רד"ו שנה, **ומכאן** לתקן ולאסוף כל הניצוצות הק' שבמצרים. ובזה ישיג יותר שלוה מאשר ישיג במצרים. שהרי לא יצטרך להיטלטל הוא וביתו לגלות המר הזה.

אלא שקפץ עליו רוגזו של יוסף. כאומר לו, **שמצרים דין שונה לה,** כי גדול שבי הניצוצות הק' במצרים. כי ככל שגדול כח הטומאה כבארץ מצרים, כן חזק ותקיף שבי הניצוצות הק' שבה. **ואפשר יהיה ללקטם רק עם ריבוי בני ישראל בקרבה.**

וכן בְּמִדְבָּר, וכלשון הזהב של אוה"ח הק', **מקום מעוזו של השבאי, הס"מ.** רק על ידי ההליכה בו ארבעים שנה,

לעומקו של מקרא וישב

מלתתא כולה חד. והצירוף **י'ה - ו'ה** הוא יחוד שמים וארץ. ולכן בקש יעקב ליחד שם **י-ה ב ו-ה**, וזה שפירש רש"י לישב **בשלו"ה**. והמלה **שלוה** תורה על יחוד **י-ה ב ו-ה**, שכן ש"ל בגימטריה קטנה 6, וכן **י-ה** בגימטריה קטנה 6. יוצא איפוא שהמלה של-וה היא יחוד **י-ה-וה**. הרי שבקש יעקב אבינו ליחד שמו יתברך בארץ.

ועל דרך הצח, קפץ עליו רוגזו של יוסף, כדי שלא יתכבד הצדיק בקלונו ובבושתו של אחיו, אף שהוא שונאו, כפי שאמר רשב"י, הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב.

וכך היתה טענת היצר: אחיך עזב מפני **הבושה** ועליך לעזוב מפני **לבושה**. שכשם שהלבשתו ליוסף **לבוש** הכתנת פסים **לבושת אחיו**, כן תצטרך להחליף הלבוש הק' של **ארבע כנפות הארץ** בלבוש החרפה של ארץ מצרים. ולכן אחד התיקונים **במצרים** הוא שלא יִשְׁנֶוּ את **לבושם**. וכך יחזרו לארבע **כנפות ארצם**, **לבושתם** של המצריים **ולשלותם** של בני ישראל.

וישלה מִמֶּמֶס אָחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסֶּף **בושה**.

ועל דרך הצח, נקט הנביא בלשון **כיסוי, תְּכַסֶּף בושה**, שהבושה כיסתהו לעשו ונהיתה **לבוש של בושה**. וזה שאמר **וְנִכְרַתָּ לְעוֹלָם** שנכרתה נפשו עם **לבושה מפני הבושה**.

ואע"פ שידע יעקב על גזירת "**בארץ לא להם**", לא רצה עתה להשאיר הארץ שוממה מבלי יושב ורצה לישב **בשלוה**, בשלוה שלו, **ובשלות הארץ**.

ועל דרך הסוד, שלות הארץ היא השגחת הקב"ה, שמלווה את כל הנושאים עיניהם לישועתו, וכנגדם עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה. וזה בשל-וה. כי **י-ה** היא השגחתו בעליונים וכנגדו **ו-ה** היא השגחתו פה בזה העולם. וכמובא בתהלים [עד פס' יב]: [אלהים מלְפִי מְקַדֵּם פְּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ]. ראשי תיבות של מלה ראשונה ואחרונה - **וה**, והיא השגחת ה' בארץ ככתוב: פְּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. וזה שמכוונים בכל מצוה ליחד שם י"ה בו"ה, להיות השגחה מלמעלה והשגחה

לעומקו של מקרא וישב

רחל וילדיה, הרי לו יאה לומר בקשתי ונעשה רצוני.

וכן בענינינו, נִשָּׁב יַעֲקֹב, בְּקֶשׁ לִישָׁב בְּשִׁלּוּהַ, וְנִיתָן לוֹ. שהרי ישב בשלוחה י"ז שנה במצרים, כפי שרצה ללמוד בישיבה, לראות את יוסף מלך והנהגתו בעונה, ולראות את כל נפשות ביתו מתעצמים בגשמיות וברוחניות, וכו'. אמנם לא בארץ מגורי אביו כפי שחשב בתחילה. וכפי שמצינו בכל אורחותיו שנתמלאו אמנם משאלותיו אך בְּדֶרֶךְ יַבְזָמָן הראויים לפניו יתברך.

ויש לומר שזו כוונת אומרם (רש"י בשם המדרש רבה) קפץ עליו רוגזו של יוסף. קפץ עליו רוגזו לא כנגדו, ולא כנגד בקשתו לישב בשלוחה, אלא אדרבה. קפץ עליו רוגזו של יוסף לסייע ולהוציא מחשבתו אל הפעל, בזמן הראוי לפני ה'.

ואומרם "קפץ" יכוון בזה כעין קפיצת הדרך האמורה בפרשת ויצא. וכעין מלאכים יחפזון לעשות רצונו ולהוציא מחשבתו אל הפועל.

ונקרא "רוגזו", שלא מחשבותי מחשבותיכם, ולא בדרך קלה ונוחה

או כלך לדרך זו, שקפץ עליו רוגזו של יוסף. לא כנגדו, ולא כנגד בקשתו לישב בשלוחה, אלא אדרבה. קפץ עליו רוגזו של יוסף לסייע ולהוציא מחשבתו של יעקב אל הפעל, לישב בשלוחה, כזקן ויושב בישיבה, אך לא עתה ולא כאן, אלא במצרים כפי שאכן עלה בידו בארץ גושן במשך י"ז שנה.

ולכן יהיה כך הסבר הדברים: יעקב אבינו, בחיר האבות, אשר דמותו חקוקה בכסא הכבוד והוא רגל רביעי במרכבה, לְמוֹד הוּא שִׁמְחֵשְׁבֵתוֹ הַטְהוּרָה יוֹצֵאת תְּמִיד אֶל הַפְּעַל.

תְּמִיד, אך לא תְּמִיד מְיָד. וכמו שמצינו שמכר לו עשו את בכורתו וקבל מיצחק את ברכתו, ובקש להתפלל בהר המוריה וקפצה לו הדרך, ויכול היה ללבן, ונשא את רחל וילדה לו את יוסף ובנימין, והצליח לעשות לביתו את כל הכבוד הזה מצאנו של לבן, ויכול היה לשרו של עשו ולעשו עצמו, אלא שהכל בא בזמנו ובדרך שהיה ראוי מלפני הקב"ה.

ולאו דוקא בדרך ובזמן שבקש יעקב. ואף על פי שלא תמיד נעשה רצונו הטהור מיד, אלא לעתים בעכבה כמו

לעומקו של מקרא וישב

הדבר בעצם הכתוב **וַיָּשָׁב יַעֲקֹב**.
בדרך של סרסהו ודרשהו ואל תקרי.
אל תקרי **וַיָּשָׁב יַעֲקֹב** אלא ויבקש
יעקב. ואל תקרי **שְׁלוֹה**, אלא **שְׁלוֹה**.
שְׁלוֹה כביכול את האות ק מיעקב
והניחה במלה **וישב**, ונעשה מזה
ויבקש. ונתרו מיעקב אותיות **בעי**,
שפירושו גם **ויבקש** בלשון ארמי.
שלצד היותו יושב אהלים, היתה
הווייתו של יעקב **תפילה ובקשה**. וכפי
שאמר ליוסף **[בראשית מח, כב']**
"בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתַּי", ותרגם אונקלוס:
בְּצִלוֹתַי וּבְבָעוֹתַי. בתפילתי ובקשתי.

ועל דרך הרמז והצח, הן אותיות
נוטריקון:

בְּזָכְרוּ קָדָם שְׁנוֹתָיו

יְשִׁיבַת עֶבֶר קוּלוּ בְּקַע

לְהַמְשִׁיךְ יְשִׁיבָה וְשִׁנְעַתְפִּילָה

בְּיִתְרַ שְׁנוֹתָיו לְקִדּוּשׁ יְחִיד הַשְּׂכִינָה

קִנְיָה פֶּלֶל צִדִּיק

עֲתָה לְקִדְשׁ יָמָיו וְשִׁנְוֹתָיו

רַבֵּץ וְלִמְדָם גַּם זֵיו אֵיקוּנָיו

שְׁלָחוּ לְיוֹסֵף וְהוֹעֵם סֶבֶר פָּנָיו

אלא בדרך של עכבה ומלחמות
וְהַקְּנֹת מִמְּלָכּוֹת, ולעתים בדרך של
"גזירה היא מלפני", שהכל בא בזמנו
ובדרך שהיה ראוי **מלפני הקב"ה**.

ובשימת לב יש לומר כי זו היא
מידתו של יעקב אבינו, להמתין
ולצפות מתי יתקיים **בידו דבר ה'**.
וכעין שאמר כפירוש רש"י תרי"ג
מצוות שמרתי, וכעין ואביו שמר את
הדבר, וכדפירש"י ממתין ומצפה מתי
יתקיים הדבר.

ועל דרך הרמז יש לומר כי נרמז
ענין זה בשמו, **יעקב**, שמחשבת ה'
תבוא אצלו לעתים **מיד**, כעין **יקב**
הדין את ההר. ולעתים **בעכבה** כעין
עקב בצד אגודל.

ולכן שמו **יעקב** מעיד עליו שהוא
בלשון עתיד, **שממתין ומצפה** מתי
יהיה **הַעֲקֵב לְמִישׁוֹר**, ויקרא **יעקב**
בשם **ישראל**. וכעין שאמרו במסכת
ברכות (ז:): **שְׁמָא גְרִיב**. פירוש: שמו
של אדם גורם לו את כל גלגולי
ומאורעות חייו.

ועל דרך הצח, נראה ליתן טעם
היכן רמוז ענין בקשתו של יעקב לישב
בשלוה. **ושמא יש לומר**, שחבוי

לעומקו של מקרא וישב

בן-שבע-עשרה גימטריה טו"ב, שחי חיים טובים שלא חסר בעולמו כלום, שכל דאגתו של אביו עליו, כי בן זקונים הוא לו, **שנה** ואז החל להוציא דבת האחים וחזר **ושנה** עוד ועוד.

ועל דרך **הסוד** שבע עשרה הוא גימטריה של השם הק' **אהו"ה**, שהוא אור הגנוז לצדיקים ומשפיע ברחמים מרובים יותר מהשם אהיה, כפי שמובא בספר שרשי השמות להרמ"ז. והקב"ה היה עוזרו בשם הק' הזה.

הלה רעה את-אחיו בצאן. לפשוטו של מקרא **את-אחיו** כוונתו **עם אחיו**. וכן תרגם אונקלוס: **הנה רעי עם אחוהי**.

ואוה"ת הק' פירש פשטו בדרך אחרת, **ככתבו**. **שרעה את אחיו** בענין הצאן. כלומר היה **רעה את-אחיו** ומוכיחם על ענין הצאן. וכן כתב: אכן כוונת הכתוב הוא על זה הדרך **היה רועה את אחיו בענין הצאן** פי' בדרך אכילת צאן.

ולפי **דבריו** יש לשאול למה יקרא שהיה **רעה את-אחיו**, שהרי **רעה** דאגתו על צאנו **להיטיב** עם הצאן. ואולי שנתכוון אוה"ת הק' לומר כי

אלה | תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה הלה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלקה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם (לז,ב')

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

אלה | תלדות יעקב יוסף. **אלה תלדות**. כביכול פסל את הראשונים. שכל גילגוליו עד עתה לא היו שוים בעיניו כנגד ישיבתו עתה בארצו, בשלוה.

יעקב בטעם **רביע**, שהוא בארמית לשון **רובץ** על מקומו. שרצה לישב בשלוה.

יוסף. יוסף בטעם **גרשיים**, שגירש את שלוותו של יעקב. כמו שאמרו קפץ עליו רוגזו של יוסף.

יעקב יוסף. כמדרש וכפירוש רש"י, מה שארע לזה ארע גם לזה. ולכן **יעקב** בטעם **רביעי** ו**יוסף** בטעם **גרשיים**, לומר לך, כשם **שנגרש** יעקב מעשו, כן נגרש יוסף מאחיו. כי **כן חשבו אחיו**, משנולד יוסף שמא יפסול אביהם אותם, ולא יחשיבם לשאר אחיו כאת יוסף, ויוסף יהיה **רביעי** לאבות, ולכן וישנאו אותו.

לעומקו של מקרא וישב

כלומר, ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן, והוא מקרבן. **את דבתם רעה.** כל רעה שהיה רואה באחיו **בני לאה**, היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות.

ולפירוש אה"ח הק' היה יוסף מוכיח גם את בני בלהה ובני זלפה, אע"פ שהיה בקירבה אתם. וכן דבריו: וטעם שמצינו השבטים שהיו יחד בעצה אחת במכירת יוסף ובכללם היו גם בני השפחות. **אולי שגם בהם דבר פרט איסור אבר מן החי.**

אך בהמשך דבריו אפשר שמסתייג: או אפשר שנשאו פנים לשה בני הגבירה והסכימו לעצתם במכירתו **הגם שהיה לבם שלם עמו.**

ולכאורה קשה לפירושו, מדוע יסכימו בני בלהה ובני זלפה למכירתו של יוסף **לעבד**, וישלמו לו **רעה תחת טובה** שנהג עמם **בטובה**, שלא נתן לקרוא להם בני השפחות.

ולהטעים את דבריו יש לומר שנהגו כן להיות שותפים למכירתו, שהרי גם אותם הוכיח יוסף בעניין אבר מן החי

הוכיח את אחיו מדאגתו להיטיב עמם, כגון למנוע מהם להכשל באכילת אבר מן החי כפי שיתבאר. ולכן נקט הכתוב לשון רעיה. **שדואג לאחיו כפי שרועה דואג לצאנו.** ואמנם כך יאה לצדיק כיוסף **לחשוב.** אך יש לשאול מדוע דבריו לא נתקבלו כן על ידי אחיו ותחת להודות לו, שנאוהו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שלכן פרסם הכתוב שנותיו: יוֹסֵף בֶּן-שָׁבַע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֵעָה אֶת-אָחָיו, שהיה צעיר לימים ולא השכיל עדיין מה **הדרך הנכונה להוכיח** לזולתו. וקצת סיוע לכך נמצא בתרגום יונתן: **יוֹסֵף בֶּר שָׁבַעֲרֵי שָׁנִין הָיָה בְּמִיפְקֵיה מִן בֵּית מְדַרְשָׁא,** בצאתו מבית המדרש. **ויציאתו מבית המדרש כשהוא צעיר לימים** גרמה לו שלא השכיל להוכיחם כראוי.

ועוד יש לשאול, מי הם אחיו שבהם דבר הכתוב, שהיה מוכיחם. **האם בני לאה בלבד** או שמא היה מוכיח גם את **בני בלהה וזלפה** אתם היה בקירבה.

לפירוש רש"י היה מוכיח רק את בני לאה: אבל את בני בלהה ובני זלפה היה מקרב. וכן דבריו: **את בני בלהה.**

לעומקו של מקרא וישב

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הצח ולשון נופל על לשון יש לומר על הפסוק: **הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאן** שהיה רואה בהם רעה ודופי בענין הצאן, כי סבר שהם אוכלים אבר מן החי, וְהוּא נֹעַר שהיה מתנער מאחיו בני לאה, אבל אֶת-בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה, אֲתָם הָיָה מְקַרֵּב ומתרועע [לפירוש רש"י כנ"ל], והיה מוציא דיבת בני לאה לרעה שקראום לבני בלהה ובני זלפה בני השפחות, ולכן דייק הפסוק בעניינו וקראם נְשֵׂי אַבְיֹו, שלא היו שפחות אלא שוחררו והן נשיו לכל דבר, ליתן תוקף להתנערותו מבני לאה.

ובאומרו וְהוּא נֹעַר אֶת-בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׂי אַבְיֹו יכוון בזה שגם לגבי בְּנֵי בִלְהָה וּבְנֵי זִלְפָּה התנהג כנער שאינו מכלכל את דבריו כראוי. שמצד היותם בני נְשֵׂי אַבְיֹו נִיעוּר כְּנֻעַר שכוחו במתניו לשמור על כבודם, ומצד אבר מן החי הַתְּנַעַר גם מהם כְּנֻעַר לא יבין, להוציא דבתם רעה אל אביהם. ולכן גמלוהו רעה תחת טובה להשתתף במכירתו, בראותם כי רעה וטובה משתמשים גם אצלו בערבוביה.

והוציא גם את דבתם אל אביהם בענין זה. ולכן היו בעצה אחת עם בני לאה למכרו, למרות שביזו אותם להיקרא בני השפחות. ללמדך עד כמה קשה לשון הרע שאינו מבדיל בין טובה לרעה.

וכן תרגם יונתן בן עוזיאל, שהיה יוסף מוכיח גם לבני בלהה וזלפה על אבר מן החי, כפירושו של אוה"ח הק': והוא טלה מתרבי עם בְּנֵי בִלְהָה וְעַם בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׂי דְאָבִיו וְאִיְתֵי יוֹסֵף ית טִיבֵיהוֹן בִּישׁ דְּתַמְנֹן דְּאָקְלִין בְּשָׂרָא דְתַלִּישׁ מִן חִינָא חִינָא.

ושמא יש לומר שגם לכך נתכוון יוסף באומרו לאחיו בפרשת מקץ, [מד, ד']: הֵם יִצְאֻ אֶת-הָעֵיר לֹא הִרְחִיקוּ וְיוֹסֵף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוּם רְדֵף אַחֲרַי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתְם וְאִמְרַתְם אֲלֵהֶם לְמַה שִׁלַּמְתֶּם רְעָה תַּחַת טוֹבָה.

אמנם התכוון בהיותו מכלכלם, להוכיחם לכאורה על לקיחת הגביע, והנכון הוא שרצה לרמוז להם שמכרוהו למרות שרצה להיטיב עמם בתוכחותיו. ובזה כוון דבריו גם לבני לאה, וביותר לבני בלהה וזלפה כאומרו: מדוע השתתפתם במכירתו לעבד תחת אשר הוכחתים לבני לאה שקראוכם בני השפחות.

לעומקו של מקרא וישב

**וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתֵּם רָעָה אֶל-
אֲבֵיהֶם (לז,ב').**

מפרש רש"י (ע"פ המדרש רבה)
את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה
באחיו בני לאה, היה מגיד לאביו. והם
שלשה:

שהיו **אוכלין** אבר מן החי, **ומזלזלין**
בבני השפחות לקרותן עבדים,
וחשודים על העריות.

ושואל השפתי חכמים: וקשה דהיאך
יתכן לומר שבני יעקב יהיו חשודין על
זאת, ואי חס ושלום אמת הוא למה
נענש יוסף על זה.

ומתריך דודאי לא היו חשודין על זה,
אלא **שיוסף היה טועה בדבר, לכך**
נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה
שחשדן. **או שהיתה ביניהם,** בין יוסף
ואחיו, לא רק טעות, אלא **מחלוקת**
בהלכה לגבי ג' דברים אלו, ולכן
שנאוהו, שמתרברב עליהם **לפסוק**
כנגדם, והרי **יחיד ורבים הלכה**
כרבים. ויבואר לקמן.

ואלו הן פרטי מחלוקתם:

א. לגבי אבר מן החי: אחיו שחטו
בהמה, ובעודה מפרכסת חתכו ממנה
אבר וצלוהו ואכלוהו, ולפי דעתם

ועל דרך הרמז לעומקו של מקרא
ירמוז הפסוק **הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו**
בְּצֹאן על לעתיד לבוא, שיהיה יוסף
ממשיך את שליחות אמו רחל שנאמר
בה [תחילת ויצא] **וַיִּתֵּן לָהּ בְּצֹאן**
אֲשֶׁר לְאֲבִיהָ פִּי רָעָה הוּא. ומאי **פִּי**
רָעָה הוּא, כי זה שליחותה לעתיד
לבוא לצאת לקראת הגלויות של צאן
קדשים בני ישראל. כן ראה יוסף
שליחותו להיות **רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאן,**
אל תקרי **בְּצֹאן** באות ב', אלא **כְּצֹאן**
באות כ', **כְּצֹאן** שעתידה רחל אמו
לרעות לעתיד לבוא. ואשר על כאן
היה למשל בפני דוד המלך: **[תהלים**
פ.ב.] רָעָה יִשְׂרָאֵל הָאֲזִינָה נִהְגָּה כְּצֹאן
יוֹסֵף יֵשֵׁב הַכְּרוּבִים הוֹפִיעָה וכאומרו:
אבינו רָעָה יִשְׂרָאֵל, כשם ששלחת את
יוסף להנהיגנו ולכלכלנו, כן האזינה
לתפילותינו והופיעה להיות רוענו
הדואג לכל מחסורינו בגילוי שכינתך
עלינו מבין שני הכרובים בבנין בית
מקדשנו בב"א.

לעומקו של מקרא וישב

ר'ע"ה', ובמילואות: אותיות רי"ש
עי"ן ה"א.

א. רי"ש שבמלה רע"ה הן ר"ת ראה
יוסף שחיטה. והוא כנגד טענת אבר
מן החי.

ב. עי"ן שבמלה רע"ה, כנגד עריות,
והעי"ן במלה רעה תהיה כנגד מה
שהעין חומדת והיינו עריות.

ג. ה"א שבמלה רע"ה היא כנגד
הונאה ובמילואותה (ה"א) היא
נוטריקון: הונאת אהים. שזלזלו
וציערו באחיהם בני בלהה וזלפה,
לקראם בני השפחות, שכביכול
עבדים הם. ויוסף סבר מה שהפסוק
קראן כך [שפחת רחל, שפחת לאה]
לגודל חיבתן שהיו שפחות ושוחררו.
והם שבטי י-ה לכל דבר שבקדושה.

ומובא ברש"י שבשלתון לקה:
על אבר מן החי, וישחטו שעיר עזים
במכירתו, (ולא אכלוהו)
על זלזול ב"בני השפחות", לעבד
נמכר יוסף,
על חשד העריות. ותשא אשת אדוניו
וגו'.

ויש לשאול, מדוע אם כן לקה, הרי
חלקו בהלכה, ואין כאן הוצאת דבה.

המפרכסת נקראת שחוטת ומותרת
מיד באכילה. ולפי דעתו של יוסף,
המפרכסת אינה נקראת שחוטת והיא
אסורה עדין באכילה עד שיפסקו
פירכוסיה, ובינתיים האוכלה כאוכל
אבר מן החי.

וכן בכך פקועה ראה יוסף שחיטת
הפרה, ובבטנה עגל שלם ואכלוהו ללא
שחיטה ששחיטת האם פוטרתו
לשחיטת העובר, (אף שגדל העגל
ונהיה לפר). ויוסף סבר שמשום
מראית העין נקרא אבר מן החי.

ב. לגבי שחשדם יוסף על העריות
שראה אותם בשוק קונים מאשה,
והם סבורים שמותר להשתמש באשה
בעסקי משא ומתן (קידושין ע').
ויוסף סבר שזה אביזרייהו דגילוי
עריות.

ג. לגבי זלזולם בנושי יעקב שהיו
כביכול מזלזלין בכני השפחות לקרותן
עבדים.
עד כאן סיכום דברי השפתי חכמים.

ועל דרך הצת, גאמר לעומקו של
מקרא, ששלשת טענותיו לאחים
מרומזות בפסוק: וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דְּבַרְתָּם
רְעָה אֶל-אֲבִיהֶם. שכן רְעָה הן אותיות

לעומקו של מקרא וישב

ויש לשאול: מכיון שיוסף לא נהג ע"פ הכלל של יחיד ורבים הלכה כרבים, שכן לא קבל דעת אחיו, לכאורה, לא נעזר באותו מלאך הממונה על הדרכים, וכיצד שלחו אביו לדרך מסוכנת.

ויש לומר על דרך הצח, יעקב שלחו בברכת כי מלאכיו יצוה לך, שסופי תיבותיו נותנים את אותו שם של המלאך יוה"ך, הממונה על הדרכים. והוא שנשלח על ידי הקב"ה להצילו בדרך ולהביאו מצרימה.

ועוד הוסיף עמו את המלאך כל"ך, היוצא מהמשך הפסוק לשמרך בכל דרכיך, שהם שני המלאכים המלוים לו לאדם בכל דרכיו, יוה"ך כל"ך כמובא בספר שרשי השמות להרמ"ו. ועוד מובא שם שחרבו של הקב"ה יש בה י"ו פיפיות, ובה מכה את אויביו בדרך, והיינו י"ו - ה"ך.

ואשר על כן, יש המוסיפים תיבות אלו לאחר תפילת הדרך, לזמן אתם את המלאכים הנ"ל היוצאים מסופי וראשי התיבות הנ"ל: כי מלאכיו יצוה

ויש לומר, שעל ידי שלקה בכולן, הראו לו מן השמים שהלכה כמותם, כי יחיד ורבים הלכה כרבים.

ועל דרך הרמז, יש לומר שג' דברים הללו, אבר מן החי, גילוי עריות, הונאת וצער האחים, הרמוזים במלה רע"ה כנ"ל, הם כנגד ג' עבירות חמורות, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. ע"ז כנגד אבר מן החי שזו היתה עבודת אלילים. השתמשות באשה כנגד ג"ע. ובני השפחות כנגד ש"ד שהמבזה חבירו כשופך דמים.

ובהיות עבירות אלו גורמות לחורבן בית ראשון ובית שני, הרי גם תיקונן רמוז בפסוק:

ויבא יוסף הוא משיח בן יוסף אַת-דְּבַתֶּם את תשובתם, רַעַה בדרך של מלחמות משיח בן יוסף, אַל-אַבְיָהֶם עד שישוּבו אל אביהם שבשמים ויבא משיח בן דוד ויבנה הבית השלישי בב"א.

יחיד ורבים הלכה כרבים

על דרך הסוד, ראשי התיבות של כלל הלכתי זה יחיד ורבים הלכה כרבים הוא יוה"ך הוא המלאך הממונה על הדרכים.

לעומקו של מקרא וישב

בן-זקנים ברש"י ג' פירושים. אלעת זיקנותו. ב. חכים. ג. זיו איקונין דומה לו.

ועשה לו פתנת פסים. לו דייקא. לו ולא לאחים. ועל דרך הצח, לכן המלה לו מוטעמת בטיפחא, שהיא מעין הפסקה קלה, לומר לו ולא לזולתו.

ועל דרך הרמז, פתנת פסים תהיה כנגד כל אחד מהפירושים של **בן-זקנים** :

א. לעת זיקנותו, כשם שבזקנותו נחרשו קמטים בפניו **כעין פסים**.
ב. חכים ויניק, שמשנתו סדורה לו **פסים פסים** בסדר ובהגיון כאריח על גבי לבנה.

ג. זיו איקונין דומה לו, כפי שכל **פס** בכתונת דומה למשנהו.

ועל דרך הצח: פס"ים נוטריקון:

פנים סבא יניק חכים.

פנים שהיו פניו דומות לשל אביו,

סבא, שנולד לעת זיקנותו,

יניק, שהיה הצעיר שבאחים,

חכים שינק כל חכמתו מיעקב.

לך לשמרך בכל דרכיך, וכן יחיד ורבים הלכה כרבים.

ובהיות כל"ך שם המלאך המתלווה אליך בדרך, יוצא מן הפסוק לשמרך בכל דרכיך, כן נאה וכן יאה שיתלווה אלינו גם **בדרך הרוחנית**, וכפי דמרגלא בפומיה דרבנן **"או כלך לדרך זו"**.

ועוד על דרך הצח יש לומר שלכן נראית השמירה על יוסף רק **בסוף** דרכו, ולא בתחילתו, כי נתלווה אליו מלאך יוה"ך היוצא **מסופי** תיבות נ"ל **"כי מלאכיו יצוה לך"**. ואשר על כן יש לנו להקדים את הפסוק ממנו יוצא שם המלאך **מראשי תיבות**, ולומר **יחיד ורבים הלכה כרבים**, ורק אחריו לומר את הפסוק ממנו יוצא שם המלאך **מסופי** תיבות כנ"ל, כדי שיתלווה עמנו המלאך בדרךנו **מתחילה ועד סוף**.

פי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו פתנת פסים. (לז,ג')

לעומקו של מקרא וישב

נצבכה ויהנה תסבינה אלמתיכם
ותשתתוין לאלמתי (לו,ז).
בשימת לב, יש ליתן את הדעת,
 מדוע נאמר **ויהנה ג'** פעמים.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהם
ג' שלבים בגאולה.

השלב ה-א', בראשיתו של הפסוק
ויהנה אצחננו מאלמים אלמים בתוך
השדה כנגד מה שעבדו את מצרים
בכל עבודה בשדה. ואל תקרי
מאלמים אלא פאלמים לא יוכלו דבר
 מאומה. הוא **שלב ראשון** של הגאולה
 אשר נחבאת בתוך מחשכי הגלות
 האפילה.

השלב ה-ב', באמצעו של הפסוק
ויהנה קמה אלמתי כנגד מה שנאמר
 בשלהי שעבוד מצרים: **ניחיל בילמים**
הרבים הם וימת מלך מצרים ויאנחו
בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל
שועתם אל-האלהים מן-העבדה.
 וכאומר: **קמה אלמותי, וגם-נצבכה**
 מן העבודה. שמתוך **האלם** הקימו קול
 זעקה ושועה. כאומר [תהלים נח,ב]
האמנם אלם צדק תדברון.

ועוד רמז בזה לכדאמרו בקידושין
לב: זק"ן ר"ת זה קנה חכמה. והיינו
בן זקני ב, זקני יניק חכים.

ועשה לו כתנת פסים. ירמוז ללבוש
 הציצית, שנאמר **בה ועשו להם.**

וכן מובא במדרש פליאה, כתנת
פסים לבוש אדם הראשון. והוא כתנות
אור. אור הציצית העולה תרי"ג, הם
 בגדי החמודות שנתנה לו אמו רבקה
 מעשו.

ועל דרך הסוד נתן לו לשמירה
 מלאכים קדושים שישמרוהו, והם
 היוצאים מברכת כהנים בחילוף
 אותיות מהמלה **וישמרך.** ושם: **פס-**
פס"ים, והם נוטריקון, **פדה סועים,**
פת"ח סומי"ם ימינ"ך מצפי"ם. והם
 שהועילו לו בכל גלגוליו במצרים.

ויהנה אצחננו מאלמים אלמים בתוך
השדה ויהנה קמה אלמתי וגם-

לעומקו של מקרא וישב

והם רד"ו שנה הנרמזים בחלומו של יוסף.

ניוספו עוד שְׁנָא אַתּוּ (לז,ה').

על דרך הצח, ולעומקו של מקרא, ובדרך של אל תקרי ולשון נופל על לשון. אל תקרי שְׁנָא שהוא מלשון שְׁנָאָה, אלא נְשָׂא, שהוא מלשון נשיאת ראש וחשיבות, ככתוב וְתִמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֹאשׁ (דה"א כט, יא), וכמובא במדרש תנחומא [במדבר]: אומר הקב"ה פָּשַׁם שְׁאֲנֵי יֵשׁ לִי תְלוּי רֹאשׁ עַל כָּל בְּאֵי עוֹלָם, [והוא לשון רֹאשׁ-תֵּל המתנשא], שְׁנָאָמַר: לָךְ ה' הַגְּדִלָה וגו' וְתִמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֹאשׁ (דה"א כט, יא). לפיכך נִתְּתִי לָכֶם תְלוּי רֹאשׁ, שְׁנָאָמַר: שְׂאוּ אֵת רֹאשׁ.

ומעתה, במקום שהאחים יתנו ליוסף להתנשא, במקום זאת שנאוהו. ומתוך שְׁנָאָתָם - הַתְנַשֵּׂא, הלוך ונשא. יען אשר הם נתנו לו את הכח להתנשא על ידי שפתרו חלומותיו לטובה. המלוך תמלוך, המשול תמשול. לכן לשון הכפילות ולכן לשון התוספת. ובמקום אשר הוסיפו שנאה על שנאתם,

ועל דרך הצח, תתפרש המלה אֶלְמָתִי כשתי מלים: אֶל-מָתִי, כאומרם: אֵל, עַד מָתִי! וכאמרו [תהלים עד, י'] עַד מָתִי אֱלֹהִים, יְתַרְרַף צָר!

השלב ה-ג' של הגאולה, וְהִנֵּה תִסְבְּיָנָה הוא כנגד הגאולה עצמה, שנרמזת בהסיבה בליל הסדר. והוא אומרו תִסְבְּיָנָה. ורמז בזה למה שנאמר ביציאת מצרים [בשלה יג, יח'] וַיִּסָּב אֱלֹהִים | אֶת-הָעָם, ומזה דרשו רבותינו [מדרש רבה] הסיבה בליל הסדר.

ועוד אמר וְתִשְׁמַחֲוּן לְאֶלְמָתִי, שנשתחוה ונודה לא-ל מתי [לְאֶלְמָתִי] כשיעלה רצון מלפניו להושיענו.

ועל דרך הרמז, וְהִנֵּה וְהִנֵּה וְהִנֵּה ג' פעמים, הם קצ"ח בגימ'. וקצ"ח יחד עם י"ב [שבטי י-ה] הם מנין רד"ו. שעל ידי החלום התקיים הרד"ו שנה, עת קץ גלותינו ותחילת פדיון נפשנו.

ועוד, י"ב שבטים בתוספת קצ"ח כנ"ל, הרי הם בגימ' ביצח"ק. כנאמר לאברהם, כי ביצח"ק יקרא לך זרע.

לעומקו של מקרא וישב

ומגיע עד נקודת האצילות שמעל היו"ד של שם הוי"ה הקב"ה, שם מקור החלומות הנבואיים. וכדברי ר' יוסף ג'יקיטאלי בשערי אורה. שלכן נקרא החלום הנבואי בשם חלום, כי הוא ממקור החולם הנכסף.

**הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ עָלֵינוּ אִם-מְשׁוֹל
תְּמַשֵּׁל בָּנוּ (לז, ח') הַבּוֹא נָבִיא
(לח, י').**

יש ליתן טעם בכפילויות אלו. שהרי יכלו לומר התמלוך עלינו, התמשול בנו. ומאי הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ , אִם-מְשׁוֹל תְּמַשֵּׁל

ויש לומר על פי הגמרא מסכת ברכות נה: שם מבואר כי החלומות הולכים אחרי הפה. כלומר כפי פתרונו כן יתקיימו. ומובא בתוספות שם שרק מי שנולד במזל של פותר חלומות, יתקיימו החלומות על פיו. והקב"ה קורא הדורות מראש נתן בלב יעקב ובלב בניו כולם ובעיקר בלב יוסף את הכח של פותר חלומות, ואשר על כן שָׁם הַקַּב"ה בפיהם את כפילות המלים להיות פתרון חלומותיו. וכך אמרו לו: הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ

כדכתיב ויוסיפו, כן הוסיפו ליוסף נשיאות על התנשאותו.

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהֶם שְׁמָעוּ-נָא הַחֲלוֹם
הַזֶּה אֲשֶׁר תִּלְמְתִי (לז, ו')
יש ליתן טעם באמרו שְׁמָעוּ-נָא.
לפשוטו של מקרא אמר להם שְׁמָעוּ-
נָא מלשון בבקשה, ומלשון עכשיו,
וכתרגום אונקלוס: קָעַן. אולי כי מרוב
חלומות סתמו אזניהם משמוע. אומר
להם יוסף, שמעו בבקשה עכשיו, עוד
את את החלום הנבואי הזה.**

ולעומקו של מקרא אמר להם שמעו נא מלשון מן-השמים. וכך אמר להם: אתם שונאים אותי כי חושבים אתם שְׁמַלְכֵי אני מתנשא עליכם. שמעו נא, דבר השם, כי מן השמים הוא. זה שנאמר וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהֶם, שכביכול כתוב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים כי בחלום אדבר בו, והחלומות נבואה הם מפי האלקים. וכן וַיֹּאמֶר לשון אמירי העצים המתנשאים למעלה עד השמים. לכן נאמר וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהֶם שְׁמָעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה מִן הַשָּׁמַיִם הוא ומתנשא כאמירי העצים השמימה, ומגיע עד החולם הנכסף שהוא נקודה מעל הו' של התפארת

לעומקו של מקרא וישב

וּיְסַפֵּר אֶל-אֲבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיִּגְעַר-
בּוֹ אֲבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה הַחֲלוּם הַזֶּה
אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאֲמַרְךָ
וְאֶחָיו לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה (לז, י')

וַיִּגְעַר-בּוֹ אֲבִיו וגו' הַבּוֹא נְבוֹא וגו'
לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה. ומכח גערה זו,
אכן, לא השתחווה יעקב ארצה, אלא
רק וישתחו ישראל על ראש המטה,
ואמרו רבותינו [מדרש תנחומא]
שהשתחוה לשכינה מעל ראשו של
חולה, וליוסף כלל לא, שהיה רק נראה
כמשתחוה.

מַה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ.

על דרך הסוד, מובא בספרים הק'
שמידת יעקב הוא מידת מ"ה, שהוא
גימטריה של השם הק' במילוי אלפי"ן
כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א. והוא השם
השולט בעולם היצירה, היא עולמו של
יעקב אבינו. ויעקב אבינו יודע
משמעותו של חלום נבואי, ובעיקר
כזה שמופיע בו המלה וְהִנֵּה, שגם הוא
נתנבא בחלום בלשון וְהִנֵּה: וַיִּחְלֹם
וְהִנֵּה סֵלִים מֵצֵב אֶרְצָה וְרָאֲשׁוּ מֵגִיעַ
הַשְּׂמִימָה וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים

ופתרונו: הַמְלֶךְ עלינו, תַּמְלֶךְ על כל
מצרים. הַמְלֶךְ במצרים, תַּמְלֶךְ לעתיד
לבא כמשיח בן יוסף. ופתרון אם-
מְשׁוּל תַּמְשׁוּל בָּנוּ כך הוא: אם-מְשׁוּל
בָּנוּ - תַּמְשׁוּל ביצרך. אם-מְשׁוּל
ביצרך - תַּמְשׁוּל בכל מצרים.

ופתרון הַבּוֹא נְבוֹא שאמר לו אביו,
[אם כי בדרך של שאלה, מכל מקום
פתרון הוא] כך הוא: הַבּוֹא חלומך
להתגשם, נְבוֹא אליך להשתחוות לך
ארצה.

ועוד בענין הכפילות בלשון, נאמר
(לז, לה) טָרְף טָרְף יוֹסֵף, טָרְף בידי
אשת פוטיפרע, טָרְף זממה להכשילו.
טָרְף בידי האחים, טָרְף זממם להכשיל
חלומותיך מלהתגשם.

ועל דרך הצח, ליתא מילתא דלא
רמיזא באורייתא, הדא הוא דכתיב
(בראשית ח, יא) וַתְּבֹא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲת
לָעֵרֵב וְהִנֵּה עֹלָה-וַיֵּית טָרְף בְּפִיהָ, הם
רצו לטרוף חלומותיו, ופיהם הכשילם
עת פתרו לטובה חלומותיו, וטרפו
בפיהם את מכשלותיו, וטרף יוסף בפיו
את כוונות אחיו, והיה הוא להם
המשביר טָרְף אֶכָּל לְפִי הַטָּרֵף.

לעומקו של מקרא וישב

מה שדרשו חז"ל מפסוק זה [סנהדרין קי:]: **פְתַחוּ שְׁעָרִים וַיָּבֵא גוֹי צְדִיק שְׁמֵר אֲמִנִים** אל תקרי **שְׁמֵר אֲמִנִים** אלא **שְׁאוּמֵר אֲמִנִים**. ובתוקף דרשה זו, מובנת השתייכות **שְׁאוּמֵר לְאֲמִנִים**. שהאומר **אֲמִנִים** ממתין [היינו **שומר**] לסוף הברכה כדי לומר **אֲמִנִים**.

ובפירושו רצה רש"י לומר בזה שיעקב הריהו **כעונה אֲמִנִים וְאֲמִנִים על חלומותיו ועל דבריו של יוסף**, [שהרי נאמר שומר **אֲמוֹנִים**, וקרי ביה שאומר **אֲמִנִים**] ומקיים את חלומותיו על ידי פתרונו: "הבא נבוא אני ואמך ואחיד להשתחוות לך ארצה", על פי הכלל **שכל החלומות הולכים אחרי הפה**. והריהו **כמחכה ומצפה** מתי יראה בהתמשותם של חלומותיו כפי פתרונם.

וכשמביא רש"י ממה שנאמר באיוב לא תשמור על חטאתי, מרמז לנו רש"י שדברי יוסף נאמרו בטהרה ואין בהם **חטא**, וכאמרו: על חטאתו לא תשמור, אך על טהרת לבו תשמור. ולכן **וְאֲבִיו שְׁמֵר אֶת הַדְּבָר**.

או פלך לדרך זו:

שיעקב ידע כי בא לו דבר זה שיבוא להשתחוות לפני יוסף, על אשר חטא

וַיִּרְדִּים בְּו (כח"ב). . וכדברי אוה"ח הק' (שם) שבאמרו **וְהִנֵּה**, כוונתו שכל דבר נגלה אצלו להיות בהיר וצהיר כיום יאיר. ורצונו לומר שהוא לשון **נבואה הברורה והמתקיימת**.

ואשר על כן אומר לו יעקב **מָה הַחֲלוֹם הִנֵּה אֲשֶׁר תִּלְמָד**, שלאחים הוא נשמע **כשאלה**, אך יעקב ויוסף יודעים את הסוד שהוא חלום ממידת **מָה**, מעולם היצירה, וכאמרו: **חלומך הוא ממידת מ'ה**. ולכן **וַיִּקְנְאוּ-בּו אֲחָיו וְאֲבִיו שְׁמֵר אֶת הַדְּבָר**. וכפירוש רש"י, היה ממתין ומצפה מתי יבוא.

ולפשוטו של מקרא מביא רש"י שתי דוגמאות:
וכן שומר **אֲמוֹנִים** (ישעיה כו, ב.), וכן לא תשמור על חטאתי (איוב יד, טז), לא תמתין.

ולעומקו של מקרא, יש ליתן טעם בדוגמאותיו של רש"י שהרי לא בכדי הביאם.

ואשר על כן, יש לומר, כשהביא רש"י מישעיהו שומר **אֲמוֹנִים** בא לרמז בפירושו לעומקו של מקרא על

לעומקו של מקרא וישב

ועוד יש לומר כפירוש רש"י על הפסוק [לז, יז] ויאמר האיש גסעו מזה כי שמעתי אמרים גלגה דתנינה: ופירש רש"י: גלגה דותינה. לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם.

והניין בה, והרי בני בלהה ובני זלפה שהיו מקורבים עם יוסף, מדוע יבקשו להמיתו, וכיצד יתבארו הנקודות על את לגביהם.

ולעומקו של מקרא י"ל שנחלקו האחים. בני לאה הלכו לחפש נכלי דתות וכו' ובני זלפה ובלהה הלכו לדאוג לעצמם לא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות, ולקיים בעצמם פטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה. (תהלים לז, ג). שרצו להתחזק באמונתם ומתוך כך להשפיע על אחיהם ולהשכין שלום בין כולם.

וכמעט שעלה בידם לולא הופיע יוסף וטרף את מחשבותיהם. והקב"ה גלגל הענין כך כדי לקיים את העצה עמוקה וכדלקמן.

וקצת סיוע לזה הן הנקודות על את. שהנקודות באות למעט. א עם נקודתה תמעט את בני לאה מרצונם של בני

בכיבוד אב ואם כל אותן כ"ב שנה שלא שימש את אביו. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי לא תשמור על חטאתי אלא הלא תשמור על חטאתי. כאומרו: הלא מה שתשמור ותמתין ותצפה מתי יבוא הדבר הרי זה משום חטאתי בכיבוד אבי. וכמוסיף יעקב אבינו בקשתו: לא תשמור על חטאתי, והחזר לי את יוסף בני.

וילכו אחיו לרעות את-צאן אביהם
בשכם (לז, יב')

פירש רש"י נקוד על את שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (ב"ר פד, יג):

ויש להבין מאי לרעות את עצמן. והפשט הנראה: לדאוג לעצמן. לגשמיותן. כרועה הדואג לצאנו, ליתן לו כל צרכו. וכן פירש רש"י כמדרש בב"ר: לאכול ולשתות. והרז"ו פירש במ"ר שחמלו על עצמן יותר מאשר על הצאן, ולכן לא נבחרו לפרנס את ישראל, ואילו יוסף חמל על הצאן יותר מאשר חמל על עצמו שנאמר נוהג כצאן יוסף, ולכן נבחר לכלכל את ישראל כרועה עדרו.

לעומקו של מקרא וישב

זרים. וזה קידוש שם שמים ברבים.
וכפי שהביא האוהב ישראל מאפטא
אותיות בשכ"ם הם נוטריקון ברוך
שם כבוד מלכותו.

ועוד יש לשאול, הרי באומרו
ליוסף לכה ואשלחך הרי הוא מסכן
את יוסף בדרך. ומדוע לא ישלח
מרבבי צבאות המלאכים אשר לפניו,
כפי ששלח אל עשו.

וייש לומר שמן השמים עכבו כל
השליחים והמלאכים בעצה עמוקה,
לקיים **ועבדום** וכו'. שעל ידי מכירתו
למצרים ירדו יעקב ובניו מצרימה
בדרך מכובדת.

או כלך לדרך זו, שלא היה זה פקוח
נפש כבעשו, לכן לא הורשה לשלוח
מלאכים אלא בדרך של ליווי ליוסף,
כנאמר כי מלאכיו יצוה לך וגו'.

ואשר על כן, שלח עם יוסף שני
מלאכים. **האחד** הוא השם הקדוש
הנקרא **לכ"ה**, וכפי שאמר יעקב הוא
ישראל ליוסף: ויאמר ישׂראל אל-יוסף
הלוא אחיך רעים בשׂכם לכה

בלהה וזלפה. והאות **ת** תמעט את בני
בלהה ובני זלפה שהיו **ארבעה** כנגד
האות **ת'** שהיא **ארבעה** בגימטריה
קטנה, מנכליהם של בני לאה. רק שהיו
במיעוט כנגדם, ארבעה כנגד ששה,
ולכן לא יכלו להם.

ועל דרך הצח יתבאר אומרו **את** עם
ניקוד מעל האותיות, כנוטריקון, כל
אחד לפי מה שהוא.

לבני לאה **א'ת** שהלכו לחפש **א'יה**
תאוותם, ולבני בלהה וזלפה **א'ת**
שהלכו להתחזק ולחפש **א'יה** תשועתם.

ויאמר ישׂראל אל-יוסף הלוא
אחיך רעים בשׂכם לכה ואשלחך
אליהם ויאמר לו הנני: ויאמר לו
לך-נא ראה את-שׂלום אחיך ואת-
שׂלום הצאן והשבני דבר
וישלחהו מעמק חברון ויבא
שׂכמה. (לז, יג-יד)

בשׂכם. ויש לשאול, והלא מרחק
מהלך כמה ימים, אלא שכם נקנתה
בכסף מלא על ידי יעקב ולכן הלכו
לרעות בשכם כדי שלא ירעו בשדות

לעומקו של מקרא וישב

האחים שדוואגים הם לצאן, לא היה שולחם.

ויש לומר דהכי קאמר ליה. לך וראה האם נוהגים כאחים **המתרברבים**, ואז אין דעתם על הצאן, או **כצאן קדושים** המנהיגים עצמם **בענוה** כראוי לבני ישראל, ובכך גם ירעו את הצאן בענוה ובדאגה. ובכך אדע האם עדין מרחפת עלינו גזירת הגלות למצרים בעבור התנשאות האחים או האם נתבטלה הגזירה והמה כצאן קדושים.

נישְׁלַחְהוּ מִעִמְקֵי תְּבָרוֹן.
פירש"י, מעצה עמוקה.

פירושו: **העצה** אשר **יעץ** הקב"ה לבית דינו להוריד את יעקב מצרימה **בכבוד הראוי לו**. לפי שאמרו חז"ל [שבת פט:] שהיה ראוי יעקב לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שחס עליו המקום ב"ה וגלגל ירידתו על ידי יוסף, בדרך מכובדת.

יש לתת טעם מדוע נקראת גזירה זו בלשון **עצה**. ומדוע נקראת היא **עצה עמוקה**. והלא כמה וכמה עצות הן כדי לא לשלוח את יוסף:

וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וְהָשֵׁם לְכֹה יוֹצֵא מִשֵּׁם ע"ב הקדוש, ובע"ב הוא מופיע בסדר הפוך, כל"ה, והוא שעמד ליוסף בשעת דחקו שלא נעשה בו כלה. וכפי שמובא ב"אוהב ישראל" מאפטא, ששמות ע"ב יכולים להקרא ישר והפוך בששה אופנים. כגון: לכה, להך, הכל, הלך, כהל, כלה. וכן כולם.

והשני הוא המלאך היוצא מהשם הקדוש של ע"ב שמות **רא"ה**.

וזה שאמר לו ליוסף בצירוף עם המלאכים הק': **לְכֹה וְאֶשְׁלַחְךָ**, וכן לך-נָא **רְאֵה**. והם שעמדו לו בעת צרתו, והיא **רוח הקדש** האומרת **וּנְרָאָה** מה-יְהִינּוּ עֲלֵמְתֵינוּ. והוא המלאך ראה שנקרא גם האר, שהאיר ליוסף גם במחשכי הבור.

אֶת-שְׁלֹמֹם אֶחֱיָהּ וְאֶת-שְׁלֹמֹם הַצֶּאֱנָן.

בשלמא שְׁלֹמֹם אֶחֱיָהּ, ראויים הם האחים לדאגתו של יעקב. אך יש ליתן טעם מה הוא שבקש שיראה את **שְׁלֹמֹם הַצֶּאֱנָן**. והרי אם לא היה סומך על

לעומקו של מקרא וישב

**וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהָיָה תַעֲזָה בַשָּׂדֶה
וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ
(לז, טו')**

וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ. פירש רש"י: זה גבריאל שנאמר [דניאל ט, כא'] ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתפלה מעף ביעף נגע אלי כעת מנחת-ערב.

וַיִּמְצְאֵהוּ. וכי אפשר לומר כן, שהמלאך יחפש וימצאהו באקראי כאחד האדם. והרי המלאך נשלח אליו משמים, והכל גלוי וצפוי לפני שולחו. וכשם שהגיע גבריאל המלאך אל דניאל. אמנם בדרך הפשט **וַיִּמְצְאֵהוּ** המלאך ליוסף, הוא בדרך המשפּרַת את האזן. אך לעומקו של מקרא מה ת"ל **וַיִּמְצְאֵהוּ**. אלא אל תקרא **וַיִּמְצְאֵהוּ** אלא **וַיִּמְצְאֵהוּ**. שהמציא את עצמו והקרה את עצמו לפני יוסף. או כלך לדרך זו, **וַיִּמְצְאֵהוּ יוסף לאיש.**

ולעומקו של מקרא, אולי ירצה רש"י לרמוז לנו שיוסף אשר תעה בדרך, עמד בתפילה לעת מנחת ערב, ועל ידי תפילתו הומצא אליו המלאך גבריאל,

- א. ת"ח לא ילך יחידי בדרך.
- ב. סכנת חיות רעות ולסטים.
- ג. מהלך כמה ימים.
- ד. אחיו לו לשונאים.
- ה. מי ישאר במקומו לשמשו.
- ו. עד שילך ויחזור כבר לא נדע שלומם ושלום הצאן.
- ז. שכם מקום מועד לפורענות.
- ח. שעסקו בפרשת עגלה ערופה והיה צריך ליתן אל לבו על חלל שנמצא על פני השדה, כאות אזהרה להזהר בבנו.
- ט. שאין ידוע מקומם של האחים היכן הם בודאות. ועוד כהנה וכהנה שאלות רבות.

אלא שעצה עמוקה אחת של הקב"ה כנגד כולך. שכל אלו העצות הן חלק מהעצה של הקב"ה. ונקראת עצה עמוקה כי היא לא בנגלה אלא בדרך עקיפין ובנסתר, כדי לא לאחר הגלות, ועל ידי כך להחיש פעמי הגאולה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יתפרשו המלים **מֵעֵמֶק תְּבָרִין** בדרך של נוטריקון:

**מְפֹרֶשֶׁת עֵגְלָה מֵהַעֲרֵף קוֹפִיץ
חוֹתְכָה, בְּגִלְל רֹצֵחַ וְאִינוּ נִמְצָא.**

לעומקו של מקרא וישב

בשתי עיפות. ומשהבין כי גבריאלי המלאך הוא, מיד אמר לו **את-אתי אנכי מבקש הגידה-גא לי איפה הם רעים.**

ויאמר האיש נסעו מזה פי ששעתי אמרים גלכה דתינה וילך יוסף אתר אתיו וימצאם בדתו: (לז,יז)

פירש רש"י **נסעו מזה** הסיעו עצמן מן האחזה: **גלכה דתינה**. לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם.

ומה הם נכלי דתות, פירש הכלי יקר להמיתו על פי דת של תורה.

שואל אוה"ח הק', מדוע אם כן לא חשש יוסף. ותשובתו בדרך הפשט, שהבין הדברים **כפשטן**, וכפירוש רש"י ע"פ הפשט, **שדתינה** הכוונה **לשם מקום**. [ולפי פירושו לא הבין יוסף את כוונת המלאך].

ולעומקו של מקרא יש להאיר בדרך נוספת, מדוע לא חשש יוסף. והוא **בדרך הסוד**. ובשימת לב ש**נכלי** האמור הוא מלשון **גלכה**, והוא בהיפוך אותיות. והמלה **גלכה** שאמר לו המלאך מורכבת משתי מלים **גלך-**

ויאמר את-אתי אנכי מבקש הגידה-גא לי איפה הם רעים (לז,טז)

מכאן שיוסף הכירו כי גבריאלי המלאך הוא. שהרי סתם אדם לא יכיר את אחיו, ומנין לסתם אדם היכן הם רועים, שכך ישאלהו יוסף.

ויוסף הלך כאן בדרך אביו ששאל אף הוא את המלאך **הגידה-גא** שמך. כן שאל יוסף **הגידה-גא** לי, מה היא שליחותך, ואם לעזרני, **איפה הם רעים.**

ועל דרך הסוד באמרו **איפה הם רעים** כיוון יוסף בזה לסופי תיבות **המם**, והוא השם הק' **מהמ** מע"ב שמות הק', ומכוון כנגד המלה **אמת** שבסיום ק"ש עם החזרה, ה' אלהיכם **אמת**. וכאמרו, הריני משביעך בשם הק' **מהמ** שתאמר לי בחותמו של הקב"ה שהוא אמת, **איפה הם רעים.**

ועוד י"ל שיוסף הכירו גם מזה שנאמר **פעמיים** האיש, ו**ימצאהו איש** ו**ישאלהו האיש**, ואמרו במסכת ברכות [ה:]: גבריאלי **בשתיים** שנאמר [דניאל ט,כא] **ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאלי אשר ראיתי בתזון בתחלה מעף ביצף**. והיינו שעושה שליחותו

לעומקו של מקרא וישב

או כלך לדרך זו, מאי אַתָּר אָתְיוּ, לקיים מה שנאמר ביעקב וַאֲחֵר עד עתה. שעתה הגיעה העת לרדת למצרים, שהמלה אַחֵר עם הכולל רד"ו. לקיים רדו שמה, רדו שנה. שיום הגאולה מדויק הוא ולכן אין לאַחֵר את יום הגלות. והכל מתחיל מַאֲחֵר עד עתה. שעתה אפשר להתחיל את גלגולי הירידה למצרים. ושמא י"ל שלזה נתבאה רחל באמרה יוסף ה' לי בן אַחֵר. שילך יוסף אַחֵר אחיו לקראת הגאולה של וַאֲחֵר עד עתה.

ויאמרו איש אל-אָתְיוּ הַנְּהָ בַעַל
הַתְּלָמוֹת הַלְּזָה בָּא: (לו, יט')

הַנְּהָ בַעַל הַתְּלָמוֹת. מאי הַנְּהָ, שכשם שנתבא עליהם במלה הַנְּהָ, [וְהַנְּהָ תְּסַבִּינָה אֶלְמִתְיָכֶם וְתִשְׁמַתְיוּן לְאֶלְמִתִּי (לו, ז)] כן התנכלו לו במלה הַנְּהָ.

ובשימת לב, ובדרך הצח, מה שאמרו הַנְּהָ מוטעם ברביעי, והוא מלשון רביצה, [ע' וצ' מתחלפות בארמית], שהיו חלומותיו של יוסף רובצים עליהם כארי, ולכן אמרו בַעַל הַתְּלָמוֹת הַלְּזָה בָּא, בַעַל בטעם תביר שהוא לשון שבירה. שרצו לשבור את חלומותיו.

לכה, שהן שמות של מלאכי עליון מע"ב שמות, שנשלחו על ידי יעקב אביו לשמרו בדרך. ויוסף לא חשש, כי לא יכזבו מלאכי עליון אשר נשלחו לשמרו בדרך.

ועוד יש לומר, שנרמז בדברי המלאך שאמרו בַּלְכָּה דְתִינָה שכוונתו לומר ליוסף, בלכה גם אני ואתה, יחד עם לכה ונלך שנשלחו על ידי אביך, בַּלְכָּה יחד לדותן.

וַיִּלְךָ יוֹסֵף אַתָּר אָתְיוּ (לו, יז). ואיך ידע כיוון המצאם. הרי לא היה עוד איש לשאול. ולעומקו של מקרא יש לומר שהלך אַחֵר המלאכים הנ"ל שהורו לו את הדרך, והמלאכים הם אשר קראם יוסף: אַחֵיו. וזה שאמר הכתוב וַיִּלְךָ יוֹסֵף אַתָּר אָתְיוּ.

או כלך לדרך זו, מאי אַתָּר אָתְיוּ שהלך אַחֵר האחות, לחפש ולבקש את אחותם. ולא השכילו לתת אחותם לו, ולכן נזקקו לבסוף לבקש ממנו את אחותו. זה שנאמר בפר' ויחי וילכו גם אחיו ויפלו לפניו. כשם שהוא בקש, גם הם עתידים לבקש.

לעומקו של מקרא וישב

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | רְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפָּכוּ-
דָּם הַשְּׂלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה
אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אֶל-תִּשְׁלְחוּ-בּוֹ
לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ
אֶל-אָבִיו: (לז, כב')

וּדְרָשׁוּ בַּמִּסְכָּת שְׁבַת (כב). על
הַפְּסוּק: וַיִּקְרָא הוּא וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה
וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם (לז, כד')
מֵאֵי וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם, מַיִם אֵין בּוֹ
אֲבָל נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ.

וַיֵּשׁ לְשֹׂאֵל, אִם לֹא רָצוּ לְהַרְגוֹ מְדוּעַ
יִזְרְקוּהוּ עַל נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים.
וּמוֹבָא בַּעֲטַרְת זְקָנִים עַל מְדַרְשׁ
פְּלִיאָה, שְׁלֹא הִיתָה הָעֵינַן שׁוֹלְטַת
בְּתַחֲתִיתוֹ. שְׁהִיָּה לְמַעְלָה מְעַשְׂרִים
אֲמָה.

וְלִכֵּן רְאוּבֵן לֹא רָאָה נַחֲשִׁים וְעַקְרָבִים
שֵׁישׁ בּוֹ וְחָשַׁב שֶׁהַצִּלָּה הִיא לוֹ.
וַיֵּשׁ לּוֹמֵר עַל פִּי מְדַרְשׁ פְּלִיאָה זֶה,
שְׁלִכְנָן נִסְמַךְ עֵינֵי הַבּוֹר, לְגַר חֲנוּכָה,
בְּפֶרֶק אֵין מְדַלִּיקִין. (שְׁבַת, כב).

וְנִרְמַז בְּאוֹמְרוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה, הוֹ"ה
בְּגִימַט' י"ז אֲמוֹת. וְגוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם עַד
הַכְּתָף בְּרוּם ג' אֲמוֹת, וְעֵינָיו קָצַת

הַלְזָה הוּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת כְּנֹאֲמֵר
בִּיצַחֵק מִי הָאִישׁ הַלְזָה. וְכַמוֹבָא לְעִיל,
הַזֶּה הוּא בְּגִימַטְרִיָּה י"ז, הוּא גִימַטְרִיָּה
שֶׁל הַשֵּׁם הַק' אַהוּ"ה, שֶׁהוּא שֵׁם שֶׁל
הָאוֹר הַגִּנּוּז לְצַדִּיקִים. וְכַשֵּׁם שֶׁנֹּאֲמֵר
בִּיצַחֵק כֵּן נֹאֲמֵר בְּיוֹסֵף. וְהוֹסִיפוּ ל'
הַלְזָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת וְכַתְּרָגוּם
יוֹנְתָן הַדּוֹר וַיֵּאָה, שֶׁהִיָּה הָאוֹר הַגִּנּוּז
לְצַדִּיקִים מֵאִיר עֲלָיו, וְהַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ
לְבוּשׁ כְּתוּנַת הַפְּסִים, וְחֲשִׁיבוֹתוֹ
הַעֲלָתָה מְחַדֵּשׁ אֶת קִינָאָתָם.

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם
וַיֹּאמֶר לֹא נִבְּנוּ נֶפֶשׁ וְסָמִיךְ לִיָּה
(בַּפְּסוּק כב') לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם
לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו: (לז, כא-כב')

עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד, וּבִשְׂמִית לֵב,
וַיִּצְלָהוּ חֲסֵר יו"ד, הַצִּיל מֵלֹא עִם
יו"ד. כִּי בִשְׁנֵיהֶם הַקְּפִיד הַכְּתוּב עַל
אוֹתִיּוֹת יִצֵּל. אוֹ צִיל. הֵם אוֹתִיּוֹת שֵׁם
הַמֶּלֶךְ יִצֵּל מֵע"ב שְׁמוֹת הַקּוּדֵשׁ,
שֶׁנִּזְדַּמְּנָן עִתָּה גַם הוּא לְהַצִּיל יוֹסֵף, עַל
יְדֵי רְאוּבֵן. כִּי רְאוּבֵן הִיָּה עוֹסֵק
בְּתַעֲנִיתוֹ, וְלִכֵּן הִיָּה זְכָאִי, וּמַגְלִילִין
זְכוֹת עַל יְדֵי זְכָאִי. וְהוֹעִיל הַדְּבַר
שֶׁהַשְּׁלִיכוֹהוּ לְבוֹר חֵי וְלֹא מֵת.

לעומקו של מקרא וישב

המשנה ואם קול הברכה שָׁמַע לֹא יֵצֵא.
ולא יצא תרתי משמע. אם קול הברה
שמע לא יצא ידי חובה, ולא יצא יוסף.
אלמלא המלאכים כנ"ל הצילוהו,
להחיש פעמי הגלות והגאולה.

ועל דרך המוסר יש לומר, מדוע אמרו
אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר, די היה
לומר אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה, ומה הוא שהוסיפו
אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר. אלא רמז יש כאן על
דרך המוסר, אל תקרי בַּמִּדְבָּר אלא
בַּמִּדְבָּר. שע"י עסקי דבור האדם כורה
לעצמו בור.

וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם
וַיֵּרְאוּ וַהֲנִיחַ אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה
מִגְלַעַד וּגְמַלֵּיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֵת
וַיִּצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה
(לו, כה)

וַהֲנִיחַ אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה.

יש ליתן טעם מדוע הדגיש הכתוב
וַהֲנִיחַ בטעם פשטא וכביכול פתאום
הגיעה, והרי כבר מרחוק אפשר
להבחין בהם, ואחר כן הדגיש הכתוב
אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים והיה יכול לומר
ארחת גמלים או ארחת סוחרים או

למעלה מהן. יחד כ' אמה ומשהו,
שאינן העין שולטת ביותר מכ' אמה.

וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה. על דרך הצח,
וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה הן אותיות כלה
וראה ותשבי. כלה וראה הם
המלאכים מע"ב שמות הק' ששלח
עמו להצילו מרדת שחת, כפי שנתבאר
לעיל, ונצטרף להם ניצוץ נשמתו של
אליהו הנביא.

ועוד ירמזו הפסוקים, וישלכו, חסר
'י, הַבְּרָה חסר ו'. והן חצי האותיות
מ'יוסף. ונשארו אותיות "סף". שהיה
על סף מיתה לולא שלח הקב"ה
להוציאו משם בשמות הק' לכ"ה
ורא"ה ותשבי".

וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה. הַבְּרָה חסר ו'.
לשון הַבְּרָה.

ואשר על כן ירמז הכתוב למשנה ז'
פרק ג' במסכת ראש השנה, הַתּוֹקֵעַ
לְתוֹף הַבּוֹר וגו' אם קול שופר שָׁמַע,
יֵצֵא. ואם קול הַבְּרָה שָׁמַע, לֹא יֵצֵא.
והבור היה עשרים אמה וקולו של יוסף
לא נשמע אלא כהברה, ואומרת

לעומקו של מקרא וישב

וכן תמצא עוד בצירוף האותיות של ארְתָּת יִשְׁמְעֵאלִים, ששמעה רחל את קול בנה מן הבור ובאה לעזרתו: שבצירופן כזה: ארְתָּתִיִּשְׁמְעֵאלִים הן אותיות אמי רחל תישמע אלי מן הבור, [כאשר תישמע מלא עם יו"ד לומר שה' שלחה, והאות ל' תשמש פעמיים לומר שְׁלִמֻדָּה היא בכך כגון: ארְתָּתִיִּשְׁמְעֵאלִים].

והיא מוטעמת בטעמי מונח זקף, כאומרו שמונחת רחל וניצבת זקופה על פי הבור, להציל את בנה.

והמשיך הכתוב לומר בְּאֵה, שרחל בְּאֵה כדרכה בכל הדורות להציל את צאנה. ולכן בטעם טיפחא שבזה היא כטופחת על פניהם של אחיו שרצו במפלתו, ולקוראים לטעם זה טרחא, כאומרת לאחים: לחינם טרחתם להאבידו. ומוטעמת במלרע ובהווה, כי תמיד היא בְּאֵה להציל את בניה עד אחרית הימים כשישובו מן הגלויות.

ודווקא ישמעאלים נאמר בפסוק, כפי שנאמר בישמעאל, [פרשת וירא כא, יז] כִּי-שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל-קוֹל הַנְּעָר בְּאֶשֶׁר הוּא-שָׁם, ק"ו שישמע אלקים אל קול יוסף באשר הוא שם. ובאשר הוא שם

מדינים כפי שדרשו שנמכר פעמים רבות, ומדוע בטעם מנח זקף קטן, ואחר הדגיש הכתוב בְּאֵה בטעם טיפחא במלרע, המורה על באה עכשיו בהווה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יש לומר שנוסף לכל המלאכים הק' שבאו לחלצו, בראשם ניצבה רחל אמנו, רחל אמו של יוסף להצילו. והיא נרמזת במלים אלו:

וְהִנֵּה אֲרְתָּת יִשְׁמְעֵאלִים בְּאֵה,
וכפי שכתוב ברחל בפרשת ויצא:
[בראשית, כט, ו']

וְהִנֵּה רַחֵל בְּתוֹ בְּאֵה

עם אותם ניגוני הטעמים, ובאותם המלים של לפני ואחרי: וְהִנֵּה בְּאֵה. ואכן רמוזה רחל גם באותיות וגם בטעמים. בטעמים כפי שאמרן. ובאותיות היא רמוזה בארחת ישמעאלים:

ואשר על כן הדגישה התורה: וְהִנֵּה, לומר שפתאום הופיעה לה, ובטעם פשטא כפושטת כנפיה להציל את בנה.

לעומקו של מקרא וישב

תכליתם להביא לשם את יוסף. אלא שבאו מגלעד למה לי.

ויש לומר כפירוש הרמב"ן שמגלעד יובא הצרי והנכאת ולמצרים היה דרכם להוליך אותו. ובהיות רצונו של הקב"ה להמתיק ליוסף את גלות הגלות, זימן לו נכאת וצרי ולוט מגלעד כדי שיריח יוסף הצדיק ריח טוב.

ועל דרך הצצה יש לומר שגלעד הוא כינוי להקב"ה. על שם גלגולי החיים על ידי שוכן עד. ולכן נאמר מגלעד, מגילגולי סיבות של הקב"ה, להוריד את יוסף למצרים, עד שיצאו משם, כפי שהשביעם, [בשלה, יג, יט'] והעליתם את-עצמתי מן אֶתְכֶם.

ועוד, ששמו מוכיח עליו גל-עד. כגל המתנשא עד למעלה. ובא לרמוז שכשם שירידתו של יוסף היא מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כן תהיה עלייתו מבירא עמיקתא עד איגרא רמא. וירידה זו צורך עלייה היא, עת יעלו עם רב ממצרים אל ארץ אבותיהם.

ויאמר יהודה אל-אחיו מה-בצע פי נהרג את-אחינו וכסינו את-דמו: (לז, כו').

תרתי משמע, **בְּאֶשֶׁר הוּא-שֵׁם** שעשה תשובה על דיבוריו עם האחים, **בְּאֶשֶׁר הוּא-שֵׁם** בתוך הבור המלא נחשים ועקרבים.

וכן הדגיש הכתוב דווקא ישמעאלים שלא יבחינו האחים בנס הגדול הזה, ולא יעלה על לבם. וזה שפירש רש"י [לז, כ'] שאמרה רוח הקדש **וַנְרָאָה מֵה-** יְהִי וְתִלְמְתֵינוּ. ועל פי זה דברה רוח הקדש גם מגרונה של רחל, שמיחלת לראות את בנה מלך, ופרנס ומכלכל את כל העולם לחם לפי הטף, ובעונה ובויתור, כפי שהיתה מתנהגת עם אחותה.

וישב לְאָכַל-לֶחֶם, עת יוסף בבור, ולכן, מדה כנגד מדה, לא יהיה להם לחם עד אשר יצא יוסף מן הבור ויתקיים בו [מא, ד'] **וַיְרִיץֵהוּ מִן-הַבּוֹר** למלוך על מצרים.

בָּאָה מגלעד. יש לשאול, מה בא הכתוב לומר לנו בזה שבאו מגלעד. בשלמא, באומרם להוריד מצרַיִמָה ניחא, שפניהם מועדות למצרים, שזו

לעומקו של מקרא וישב

ועל דרך הצח, מה-בְּצַע מוטעם ברביעי, לשון רובץ. [ע' ו' ז' מתחלפות בארמית]. רצה לומר שחטא זה יהיה רובץ עלינו כאריה.

אלא נברור לו מיתה יפה. לְכוּ וְנִמְכְּרוּ לַיִשְׁמַעֲאֵלִים וְלִדְנוּ אֶל-תְּהִי-בֹו כִּי-אֲחִינוּ בְּשׁוֹרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֲחִינוּ. וכוונתו באומרו לַיִשְׁמַעֲאֵלִים, שאם צדיק הוא יתקיים בו כִּי-שְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-קוֹל הַנְּעָר בְּאֶשֶׁר הוּא-שָׂם.

ובשימת לב, אמר יהודה לְכוּ וְנִמְכְּרוּ. מאי לְכוּ וְנִמְכְּרוּ. שהיה לו לומר לְכוּ וּמְכְּרוּ, או גַלְדוּ וְנִמְכְּרוּ. שאין תלמוד לומר לְכוּ וְנִמְכְּרוּ. ויש לומר על דרך הפשט שבזה שאמר לְכוּ רצה להוציא עצמו מן המכירה, שלא יענש באחריותו. אלא שלא היו מקבלים ממנו אם היה אומר וּמְכְּרוּ, לכן אמר וְנִמְכְּרוּ. ובזה הכניס עצמו לעריבות על הנער עד שהיה צריך לתקן ולומר ליעקב אביו [מג,ט] אֲנֹכִי אֶעֱרָבְנִי מִיָּדֵי תְּבַקְּשׁוּ אִם-לֹא תִבְרָא אֲנִי וְהַצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְתִטְאֲתִי לָךְ פֶּל-הֵימִים. אמנם על דרך הפשט כוון בדבריו לבנימין, אך לעומקו של מקרא, התכוון גם ליוסף, על שהכניס עצמו בעריבות על מכירתו. ואשר על כן אמר בכפל לשון: אֲנֹכִי אֶעֱרָבְנִי

מה-בְּצַע. נרמז בזה על דרך אומרם בבא קמא צד. על הפסוק (תהלים י,ג) **בְּצַע בְּרַךְ נֶאֱמַר ה'** ופירשו שם [בבא קמא צד]. כגון גוזל ומברך על הגזילה אין זה מברך אלא מנאץ, וכדתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר גזל חטים ואפה מהם לחם, אינו מברך ואם ברך נאץ ה'.

הכי נמי בעניינינו. אלו נכלי דתות שאמרו. שדנהו למיתה, וכביכול רצו לקים בזה מצוה מדין רודף ומדין מורד במלכות. אמר להם יהודה: מצוה זו שנוציאו להורג על פי דין תורה, על ידי שנגזול אותו מאביו, הרי זה כמצוה הבאה בעבירה, שנאמר **בְּצַע בְּרַךְ נֶאֱמַר ה'**. לכן אמר מה-בְּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אֲחִינוּ.

או כלך לדרך זו: אמר להם יהודה: מצוה זו שנוציאו להורג על פי דין תורה, הרי הוא כמצות כסוי הדם בבזיון, שאין לכסות הדם ברגליו שלא יהיו מצוות בזויות עליו. ולכן גם מצות עֲשֵׂת הדין ביוסף אל לנו לעשותה בבזיון, להשליכו אל אחד הבורות. ולזה אמר מה-בְּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אֲחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת-דָּמֵנוּ.

לעומקו של מקרא וישב

באהבה נתקיים בו ויהי איש מצליח.
מצליח מלשון לצלות. שחתך וצלה את
כל המקטרגים והחל בעלייתו.

וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהָגָה אֵין-
יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו:
(כט') וַיֵּשֶׁב אֶל-אֶחָיו וַיֹּאמֶר הַיֵּלֵד
אֵינָנוּ וְאָנֹכִי אָנֹכִי אָנֹכִי-בָּא (לז, ל')

וַאֲנִי אָנֹכִי אָנֹכִי-בָּא. פ"א אוה"ח הק'
שכן אמר ראובן כי הוא הבכור ועליו
מוטלת האחריות.

ולעומקו של מקרא, ובשימת לב,
פירושו נרמז בטעמים: המלה וַאֲנִי
מוטעמת בטיפחא. והיא כעין הפסקה
קלה. וכאמרו: הַיֵּלֵד אֵינָנוּ וְאָנֹכִי. גם
הילד איננו ולכן גם אני איננו. אבדו
סיכויי לרצות את אבי על אחריותי
כבכור.

ועוד יש לומר, שירמזו הטעמים
לתרגום יונתן בן עוזיאל, שראובן חשב
כי על ידי כך שיציל את יוסף יניח
רוגזו של אביו על שבלבל יצועו. הַיֵּלֵד
אֵינָנוּ וְאָנֹכִי, וכאמרו הילד ואני איננו,
אבדו סיכויי לרצות את אבי על בלבול
יצועו.

מִיָּדֵי תְּבַקְשׁוּנוּ, אִם-לֹא תִּבְיָאֲתִיו אֵלָיִךְ
וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ.

ועל דרך הצח, נרמז בטעם הגרשיים
במלה לָכוּ, שְׂוֹגְרֵשׁ וירד מגדולתו
בעבור מעשה המכירה, שנאמר [לח,א']
וַיְהִי בַעֲת הַהוּא וַיֵּרֵד יְהוֹדָה מֵאֵת אֶחָיו
וכפירוש רש"י שהורידוהו אחיו
מגדולתו. ועל דרך מדה כנגד מדה.
שאמר לאחים לָכוּ, והם גם הם
הורידוהו מגדולתו. כאומרם נִגְרָשְׁתָּ
עצמך מגדולתך. ונרמזה ירידתו
מגדולתו במלה וַיֵּרֵד, שמוטעמת
במירכא. שכן וַיֵּרֵד יְהוֹדָה מוֹטַעֲמִים
במירכא טיפחא. ומירכא הוא מלשון
מלכות, וכפירוש רש"י על הפסוק
[מא, מג'] וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָתָהּ, כתרגומו
דין אבא למלכא, רך בלשון ארמי מלך,
בהשותפין (בבא בתרא ד). לא ריכא
ולא בר ריכא. אם כן נרמז כאן וַיֵּרֵד
במירכא, שירד בעיני האחים מדרגת
מלכותו.

ועוד על דרך הצח, שנמכר יוסף
למְדָנִים ולמְדָנִים, על אשר שָׂם
מְדָנִים בין האחים, והם מלשון ריב
ומדון, והורידוהו למצרים שם ירד
יוסף מגדולתו ומהרווחתו שהיתה לו
אצל אביו, לפי שעה, לתוך המיצרים
של מצרים. ומשקבל עליו היסורים

לעומקו של מקרא וישב

יָמִים רַבִּים פִּירַשׁ רַשׁ"י כ"ב שנה. כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כיבוד אב ואם. ויש לשאול, והרי אמר עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, אלא שנכסף לבית אביו מעלה עליו הכתוב כאילו קיים.

ועדיין יש לשאול, מדוע יענש על מה שלא עשה. והרי הוא ב"ש ואל תעשה".

אלא יש לומר שאין כאן אמנם פגיעה בכבוד אב ואם, שהרי סוף כל סוף היה בחרן בשליחות אביו ואמו, אלא יש כאן מיעוט זכויות כנגד זכות של עשו שבפועל דאג לאביו בכל עניניו, אף כי עשה זאת בזלזול. ואת אמו רבקה כלל לא כבד ואף שגא אותה, כמאמר הרמב"ן [לה, ח].

וזה שאמר הכתוב [וישלה, לב, יא]:
קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים ופִירַשׁ רַשׁ"י
במקום: קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים. נתמעטו
זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית
עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי
נתלכלכתי בחטא, ויגרום לי להמסר
ביד עשו.

ולעומקו של מקרא נוסף כאן הטעם
של מיעוט זכויות כנגד ריבוי זכויות
לכאורה של עשו במצות כיבוד אב. לכן

ועל דרך הסוד, פנה ראובן להקב"ה
שיעזרהו, שכן אני הוא כינוי לישועת
ה' כאומרם ז"ל [סוכה מה. ורש"י שם]
אני והו הושיעה נא. וכן אמר אנה
שאמנם לפשוטו כוונתו להיכן אני בא.
אך לעומקו של מקרא יכוון בזה
לדברי דוד המלך בהלל אנה ה' כי אני
עבדך. ויהיה פירושו אנה. או יכוון
באומרם אנה, להקב"ה כאומרם: אנה
היכן אתה, אל תרחק ממני, אבואה
אליך בתשובה. זה שאמר: אנה אני-
בא אליך בתשובה. וְאֲנִי אָנֹכִי אֲנִי-בָא.

או כלך לדרך זו, על דרך אל תקרי. אל
תקרי אָנֹכִי אלא אָנֹה. כדכתיב
והאלקים אָנֹה לידו (שמות כא, יג)
וכה הם דבריו: ואנ"י שהוא כינוי
להקב"ה, ואנ"י אָנֹה לידו, ולכן אָנֹה
אָנִי-בָא.

הַכֹּר-נָא הַקְּתַנְתָּ בְּנֶךָ הָוּא (לז, לב).
קרי היא וכתוב הוא. וכאומרם: הַקְּתַנְתָּ
בְּנֶךָ הָוּא, בְּנֶךָ הוּא.

וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנֵי יָמִים רַבִּים (לז, לד)

לעומקו של מקרא וישב

וַיַּעֲלֵנוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ
אֶת-יוֹסֵף לְיִשְׁמָעֵאלִים. [לו, כח']
והקב"ה זימן ליוסף ישמעאלים,
שבני אברהם נינהו. דחייס עלה הקב"ה
על יוסף לא למסרינהו בידי אכזריים
יותר. ואע"פ שבמשך הדורות היו
הישמעאלים אכזריים מאד, באותה
שעה מיהא היו רחמנים כחלקם הטוב
שהיו נחשבים בני אברהם. ככתוב
נוטריקון לגבי ישמעאל: [פרשת וירא
כא, יז'] **בְּאֲשֶׁר הוּא-שָׁם** סופי וראשי
תיבות **אברהם: באשר הוא שם.**

וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וַהֲגִה אֵין-
יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו:
[לו, כט']
יש ליתן טעם בג' הלבושים
הכתובים בפסוקים. **בְּגָדָיו, הַכְּתָנִת,**
שְׂמֹלֶתָיו. (וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלֶתָיו).
והם ג' מיני כיסויי הגוף כנגד ג' חלקי
הנשמה, נפש רוח נשמה.

ועל דרך הרמז והצח:

בגד הוא הכיסוי הראשון הסמוך לגוף
והוא כנגד **הנפש** הפועלת.

פירש ממנו יוסף כב שנה כנגד כב שנה
שנתמעטו זכויותיו.

**ועוד יש לומר שחשש ממדה כנגד
מדה.** כשם שלא קיים בפועל כיבוד אב
ואם כן מדדה לו ההשגחה במדה כנגד מדה
שלא יוכל יוסף בפועל לקיים מצות כבוד
אב.

ולעניין מדה כנגד מדה יש לומר
כי מדה כנגד מדה אין בה לא שכר
ולא עונש אלא מדה היא בהשגחת
הקב"ה בעולמו. הן לטוב הן למוטב
למען ילכו הבריות בדרך ההשגחה
וישימו אל לב והחי יתן אל לבו.

וכפי שאמרו (סנהדרין ז. צ.) שכל
מידותיו של הקב"ה אינן אלא מדה אחת
והיא **מדה כנגד מדה.** ורצונם לומר
שזו היא **הנהגת העולם ע"י הקב"ה,**
וממנה מסתעפות כל המידות כולן.
וכאמרו **אין לו להקב"ה בעולמו אלא**
מדה כנגד מדה. שזו היא **הנהגה,**
ואינה לא שכר ולא עונש.

ועל כן מה שיוסף הורחק מיעקב כ"ב
שנה כנגד מה שיעקב היה רחוק מאביו
כ"ב שנה, **אינה עונש,** אלא זו **הנהגה**
של **מדה כנגד מדה.**

לעומקו של מקרא וישב

וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם פִּירֵשׁ רִשׁ"י שֶׁעַל
הַמַּת נִגְזְרָה גְזִירָה לְהִשְׁתַּכַּח מִן הַלֵּב
וְלֹא עַל הַחַי.

לְפִשׁוּטֵם שֶׁל דְּבָרִים שֶׁלִּגְבֵי הַמַּת
נִגְזְרָה גְזִירָה עַל הַחַי שִׁישְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ
הַמַּת. וּמִכַּח וַאֲבִיו שָׁמַר אֶת הַדְּבָר מֵאֵן
לְהִתְנַחֵם כִּי אֵין הַקֶּב"ה מִנְבֵּא נְבוֹאוֹתָיו
לְשׂוֹא.

לְאוֹר גְּזִירָה זֹה, שֶׁעַל הַחַי לְשַׁכּוּחַ אֶת
הַמַּת, יֵשׁ לִיתֵן טַעַם מְדוּעַ אִם כֵּן
אוֹמְרִים עַל הַמַּת זָכַר צְדִיק לְבִרְכָה.

וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁגְּזִירַת הַשְּׁכַחָה הִיא עַל
הַמַּת שְׁבוּ. עַל הָאֲבָדָן וְעַל הַמִּיתָה וְעַל
הַשְּׁכֹל, עֲלֵיהֶם יֵשׁ גְּזִירָה לְהִשְׁתַּכַּח. אֵךְ
מִצְוֵה לְזָכוֹר אֶת הַטּוֹב וְהַמַּעֲשִׂים
הַטּוֹבִים וְהַמִּידוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁל
אֲבוֹתֵינוּ לְאוֹרֵם נֶלְךְ. וְלִכֵּן אוֹמְרִים זָכַר
צְדִיקִים לְבִרְכָה.

או כֵּלֶךְ לְדַרְךְ זֹה: שֶׁגַּם עַל הַמַּת נִגְזְרָה
גְּזִירָה לְהִתְנַתֵּק מִן הַחַיִּים וְלֹא לְהִטְרִידֵם
עַד עַתָּה שׁוֹב הַנִּשְׁמָה בְּתַחִיהָ. וַיְהִי
וַיִּמְאֵן כְּנוֹטְרִיקוֹן: וַיֹּאמֶר אֵין
לְהִתְנַחֵם. וּמְדוּעַ, כִּי חַי הוּא. וַאֲיֵן
מִקְבָּלִים תְּנַחֲמוּן עַל הַחַיִּים.

הַכְּתָנָת הִיא בַּמַּעֲלָה לְמַעֲלָה מִמֶּנָּה
כְּנֶגֶד הַרוּחַ מִמְּלֵלָא, הַכַּח הַמְּדַבֵּר,
וְלִכֵּן הַפִּשְׁטוֹ הַכְּתָנָת מִמֶּנּוּ וְשָׁמוּ אֶת
יוֹסֵף בְּבוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר, כְּנֶגֶד
הַדִּיבּוּרִים שֶׁל הוֹצֵאת דִּיבְתָם רַעָה.
הַשְּׁמִלְמָה אוֹ הַשְּׁלֵמָה הִיא כְּנֶגֶד
הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא כְּנֶגֶד הַמַּחֲשָׁבָה
הַמְּשַׁלְמֵת אֶת חֲלָקֵי הַנִּשְׁמָה, עַד בּוֹאָה
אֶל רוּם פִּסְגַּת שְׂרָשָׁה הַחַיָּה יַחֲדָה
וְהִיא הַנִּשְׁמָה לְנִשְׁמָה.

וְכַאֲשֶׁר אָמַר חַיָּה רַעָה אֲכַלְתָּהּ, אֵין
עוֹד מְקוּם לְשִׁרְשֵׁי הַנִּשְׁמָה בַּחַיָּה יַחֲדָה,
שֶׁהַרַעָה אֲכַלְתָּהּ לַחַיָּה יַחֲדָה. וְהַדְּרָךְ
לְתִיקוֹן הוּא וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׁמֵלוֹתָיו.
שְׁמֵלוֹתָיו שֶׁהֵן הַלְּבוּשׁ שֶׁל
הַמַּחֲשָׁבָה, נִעְתְּקוּ מִמְּקוֹמָן. וְלִכֵּן,
וַיִּשָּׂם שָׁק בְּמִתְּנָיו הֵן אוֹתִיּוֹת
שֶׁשֶׁת"ק מִבְּנֵי"ו, וְנִשְׁאָרוּ הַרְהוּרִיו
רַק בְּכִיסוֹי הַלֵּב וַאֲבִיו שָׁמַר אֶת
הַדְּבָר. וְלִכֵּן מֵאֵן לְהִתְנַחֵם.

וַיִּקְמוּ כָל-בְּנֵי וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ
וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרְדֵּ
אֶל-בְּנֵי אָבִי שְׁאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ
אָבִיו (לז, לה)

לעומקו של מקרא וישב

תולדות כז, מא'] יקרבו ימלי אָבֶל אָבִי
וְאֶהְרֶגָה אֶת-יַעֲקֹב אָחִי.
כי לא יחוש עתה עשו לבית יוסף
להבה, שהרי כביכול טרף טורף וחשב
שנעלמה שלהבתו ולא תשרפנו עוד.

בעניין חשיבות הכתנת

יש ליתן את הדעת, מדוע תהיה
הכתנת כתובה שמונה פעמים, ומדוע
הפשיטוה בבזיון, ומה ראו על ככה
לשפוך חמתם על בגד כתנת הפסים.
ועוד, שאין זכר לה אח"כ בסיפורו
של יוסף. וזכר רק את חלומותיו ולא
את הפשטת כותנתו.

ואף כי אמרה הגמ' שבזה היתה להם
קנאה, בודאי אין הדברים כפשוטם
להחשיבם לקנא בעבור הבגדים. אלא
ודאי יש לומר כי בעבור מה שסימל
להם הבגד. ויש לעיין מה באה
הכתנת לסמל.

ובתרגום יונתן בכל עת שמוזכר
הכתנת מתרגם פרגוד. פרגוד
מצוייר. ובגבריאיל המלאך שאומר לו
הלכו דותינה אומר לו ששמע מעבר
לפרגוד שבזה מתחיל השעבוד.

ולכן נאמר גם ביוסף וַיִּמָּאֵן . כי חי
הוא. כי חי הוא במצוות. שראה דיוקן
אביו. זה ראה דיוקן בנו וזה ראה דיוקן
אביו. ויהיה גם אצל יוסף וימאן
כנוטריקון: וירא יַעֲקֹב מִלּוּלוֹ אֱהוּב נִפְשׁוֹ.
כי חי הוא במצוות גם בשבי גם
בשררה. ומזה שיוסף עומד לנגד אביו
ידע אביו שאין לקבל עליו תנחומין.
וכן ביוסף כתיב ביה וַיִּמָּאֵן לֵאשֶׁת
פוטיפרע, והוא אותו נוטריקון חוזר:
וירא יוסף מִלּוּלוֹ אֱבִיו נִפְשׁוֹ.

וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו. פירש רש"י: יצחק
היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל
לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי.
ויש לשאול הרי כבר נכתב בסדר
הקודם ויגעו יצחק, אלא כפירוש
רש"י שם [לה, כט'] אין מוקדם ומאוחר
בתורה, מכירתו של יוסף קדמה
למיתתו של יצחק י"ב שנה.

ויש ליתן טעם מדוע תקדים מכירתו
של יוסף למיתתו של יצחק י"ב שנה.
ולעומקו של מקרא יש לומר,
שהקב"ה השגיח כך ברחמיו להעלים
את יוסף כדי שבקבורת יצחק ע"י עשו
ויעקב, לא תתלקח מחדש שנאתו של
עשו ליעקב כפי שאמר בלבו [פרשת

לעומקו של מקרא וישב

ומעתה, נותר להבין מדוע לא תהיה חשיבות יותר לכתנת. ו"ל שכאשר הפשיטוהו ממנה, כבר לא היה צריך לה, אלא **שהיה מופשט מהגשמיות והגיע בעצמו לדרגת מלאך**. וחלומותיו ונשיאת חן שלו במצרים יוכיחו.

ונרמז ענין זה בפסוק בתהלים עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים. (בתהלים פא, ו'). שמשוהופשטה כותנתו, נתלבש באות ה'. **עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים**. ביהוסף. ביהו-ס. ס"ף בגימטרי' קטנה 5, היא האות ה'. יוצא איפוא ששמו כשם השם, ביהו-ס, ביהו-ה. אל תקרא **שמו** אלא **שמו**. ונרמז בזה שקבל כח **בשמו** מעת **שמו** אותו בבור.

ובזה שהפשיטו וקרעו וטבלו בדם השעיר רצו לקחת ממנו את הכח הזה כי לא יראני האדם וחי, אך לו נתכנו עלילות.

וזה שאמר יעקב בדבריו הפשוטים המחולקים לשלשה:

- א' **כתנת בני**
ב' **תנה רעה אכלתהו**,
ג' **טרף טרף יוסף**.

ולפי זה מובן שהאחים הבינו כי על ידי הכתנת ניתן ליוסף הכח להציץ אל **מעבר לפרגוד**, לפרגוד העליון הוא המחיצה בין הקב"ה ובין המלאכים שאפילו הם אינם יודעים את תכניותיו. וכפירוש רש"י עה"פ [במדבר כג, כג] **פעת יאמר ליעקב ולישראל מה-פעל אל**:

עוד עתיד להיות עת כעת הזאת, אשר תגלה חבתן לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת, והם ישאלו להם מה פעל אל.

ופירושו: שליעקב ניתן הכח להציץ אל **מעבר לפרגוד** לדעת מה פעל אל ומה תכניותיו בהנהגת עולמו.

ויעקב נתן כח זה ליוסף. וחלומותיו יוכיחו כי כל נבואותיו הן **הצצה** אל **מעבר לפרגוד**. ולכן מובא **שמונה פעמים** בפרשה ענין הכתנת, חד לגופיה ועוד שבע פעמים, כנגד **שבעה** **רקיעים** שנפתחו בפניו עד בואו לפני כסא הכבוד.

ולכן נאמר ועשה לו כתנת פסים. כעין לבוש ציצית, שנאמר בה **ועשו להם**.

לעומקו של מקרא וישב

והולך ואין לו הפסק כלל. ולכן נאמר
והנה אין-יוסף בבור (לז,כט) כי אין
מציאות של יוסף בבור.

ויקח יהודה אשה לער בכורו
ושמה תמר. (לח,ו)

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.
כאן רמז הכתוב שאותה אשה שלקח
יהודה לער בכורו, סופו שיקחה לו
לעצמו. והטעם תחת המלה אשה,
יוכיח. שכן היא מוטעמת בטיפחא
שהיא מעין הפסקה קלה, ולא בהכרח
מחוברת עם שלאחריה. וכאומרנו:
ויקח יהודה אשה, (לער בכורו)
ושמה תמר. ונרמז כאן שלקחה
לעצמו, על ידי ער בכורו.

ויגד לתמר לאמר הנה חמיה עליה
תמנתה (לח,י"ג).

ויגד יהודה פירש רש"י, למה
נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק
בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו
אחיו מגדולתו וגו' אילו אמרת להשיבו
היינו שומעים לך. ע"כ.
וכן דרשו במדרש רבה ירידה היתה

ולעומקו של מקרא יובנו דבריו של
יעקב בבחינת צדיק גוזר והקב"ה
מקיים. וזה שיעור תוקף דבריו:

א' פתנת בני תנה אין לקחת ממנו
את הכח להציץ מעבר לפרגוד על ידי
קריעת הכתנת. כי כוחה של הכתנת
חיה וקיימת.

ב' רעה אכל תהו. הרעה תאכל
ותגמר כתהו הזה שלפני בריאת
העולם.

ג' טרף טרף יוסף. הטרף נטרף
ואיננו. כדאמר יעקב ללבן (פר' ויצא,
לא,לט) טרפה לא-הבאתי אליה אנכי
אחשנה מידי תבקשנה גנבתי יום
וגנבתי לילה. כן אמר יעקב לקב"ה,
טרף טרף יוסף, נטרף הטרף ואיננו,
וכאומרנו: אין כאן טרף.
אנכי אחשנה, במידת האנכי ה'
אלקיך, הריני מחטא ומנקה ומזכך את
הטריפה.

גנבתי יום וגנבתי לילה, מה שנגנב
יוסף ממני והוא בבור ללא יום וללא
לילה. הכל כאין יטרף והוא נשאר
יוסף. כי רחל אמרה יוסף ה' לי בן
אחר. שיוסף הוא בבחינת מוסיף

לעומקו של מקרא וישב

חִירָה רַעְהוּ הַעֲדֻלְמִי

וַיְהִי בְּעֵת הַהוּא בִּיְרֵד יְהוֹדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט
עַד-אִישׁ עֲדֻלְמִי וַיִּשְׁמוּ חִירָה: (לח,א'),
וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמַת בַּת-שׁוּעַ אֵשֶׁת-יְהוֹדָה
וַיִּנָּחֶם יְהוֹדָה וַיַּעַל עַל-גִּזְוֵי צֹאנֹה הוּא
וַחִירָה רַעְהוּ הַעֲדֻלְמִי תַמְנָתָה (לח,יב'),
וַיִּשְׁלַח יְהוֹדָה אֶת-גִּזְי הָעֲזִים בְּיַד רַעְהוּ
הַעֲדֻלְמִי לְקַסֵּת הָעֶרְבָן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא
מִצָּאָה (לח,כ),

יש ליתן את הדעת, לשם מה כינה
הכתוב את חירה בשם רעהו העדלמי,
וחזר עליו הכתוב ג' פעמים, וכן משום
מה ציין הכתוב כי שמו חירה. יאמר
חירה וממילא אנו יודעים כי הוא רעהו
העדלמי הכתוב בתחילה. או יאמר
רעהו העדלמי ואין צורך שוב להזכיר
את שמו חירה.

ולעומקו של מקרא יש לומר
שהצריך הכתוב גם לקוראו חירה וגם
להזכיר כינויו רעהו העדלמי. קראו
חירה, שעד כאן ילווהו חרון אף של
מקום, ומכאן ואילך יצא לחירות,
ויולד ממנו מלך המשיח, שייאמר
עליו [ישעיהו יא, ג'] וְקָרִיחוּ בִּירְאֵת
ה'.

ומי יעיד עליו, יעיד עליו רעהו
העדלמי, הרומז להקב"ה, שהקב"ה
מעיד עליו למי, חלקהו לשתי תיבות:
הַעֲדֻלְמִי, שהקב"ה מעיד עליו שאין

לו. ואילו כשהלך תמנתה כתיב עליה.
הנה חמיף עליה, שעליה היתה לו.
ועל דרך הפשט כפירש"י שתמנה
בשיפוע ההר היתה יושבת, עולין לה
מכאן ויורדין לה מכאן.
ולעומקו של מקרא יש לומר, על
פי המדרש כדלקמן, שעל ידי הולדת
פרץ וזרח עליה היתה לו, ליהודה,
שמהם יעלה ויזרח אורו של בן
פרצי.

וכן נאמר במדרש רבה: [פרשה פ"ה]
ראובן הִיָּה עָסוּק בְּשִׁקּוֹ וַתַּעֲנִיתוֹ,
וַיַּעֲקֹב הִיָּה עָסוּק בְּשִׁקּוֹ וַבְּתַעֲנִיתוֹ,
וַיְהוּדָה הִיָּה עָסוּק לִקַּח לוֹ אִשָּׁה,
והקב"ה הִיָּה עוֹסֵק בּוֹרָא אֹרֻוֹ שֶׁל
מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִית, וַיְהִי בְּעֵת הַהִיא בִּיְרֵד
יְהוֹדָה. (ישעיהו סו, ז): בְּטָרָם תַּחֲלִיל
יְלֻדָה, קִדְּם שְׁלֹא נוֹלַד מִשְׁעֶבֶד הָרֵאשׁוֹן
נוֹלַד גּוֹאֵל הָאֲחֵרוֹן, הוא בן פרצי.

ועל דרך הרמז והסוד, יש לומר
וַיִּגְדַּל לְתַמָּר לְאִמָּר הִנֵּה תַמְמִיף עֲלֶיהָ
תַמְנָתָה, מאי וַיִּגְדַּל, מי הגיד לה.
ושמא יש לומר שוַיִּגְדַּל לְתַמָּר על ידי
המלאך והשם הק' מע"ב שמות על"ה,
שנאמר עֲלֶיהָ תַמְנָתָה.

לעומקו של מקרא וישב

בַּפֶּתַח עֵינַיִם

וּתְסֹר בְּגָדֶי אֶלְמִנּוּתָהּ מֵעֲלֶיךָ וּתְכַסּ
בַּצִּעִירָה וּתְתַעַלְף וּתֵשֶׁב בַּפֶּתַח עֵינַיִם
אֲשֶׁר עַל-עֵרְוֶה תִמְנַנֶּתָּ כִּי רָאִתָּהּ כִּי-
גָדַל שָׁלָה וְהוּא לֹא-נִתְּנָה לּוֹ לְאִשָּׁה:
[לח, יד']

בַּפֶּתַח עֵינַיִם. פירש"י בפרשת דרכים.
ופירש בשפתי חכמים: לפי ששני
דרכים מתפשטות זה לכאן וזה לכאן,
צריך לפתוח עינים להתבונן באיזה
דרך ילך, והיינו פתח עינים פתיחת
עינים.

ולעומקו של מקרא ייאמר בפתח
עיניים היינו השגחת ה'. כנאמר:
[דברים, עקב, י"א, יב'] אֲרָץ אֲשֶׁר-ה'
אֱלֹקֶיךָ דִּבְרַשׁ אֶתָּה תִמְדֵּד עֵינַי ה'
אֱלֹקֶיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׂדֶה וְעַד אֶתְרִית
שָׂגָה.

ושמא יש לומר שזכתה לדרגתן של
שרה רחל וחסה שנפקדו בר"ה [מסכת
ראש השנה יא.], ולפי זה ירמוז הכתוב
באומרו וְעַד אֶתְרִית שָׂגָה למשיח בן
פרצי שימלוך באחרית הימים.

לו אלא לב אחד לאביו שבשמים.
ולכן נקרא יהודה שמודה מלשון תודה
ומלשון הודאה.

וַיִּשְׁלַח יְהוֹדָה אֶת-גְּדֵי הָעֵזִים (לח, כ),
מדה כנגד מדה ראינו כאן, כשם
שנתן להטביל את כתנת יוסף בדם
שעיר עזים, הוצרך לחשוש מן הבזו
כאשר שלח את גדי העזים לתמר,
כאומרו: [לח, כג'] וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה תִּקַּח-
לָּהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הִנֵּה שָׁלַחְתָּל הַגְּדֵי
הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָהּ.

וכעניין זה מובא במדרש רבה פה,
אמר רבי יוחנן אמר לו הקדוש ברוך
הוא ליהודא אפה אמרת לאביך
(בראשית לז, לב): הֲפֹר נָא, סִייד
שְׂתַמְרָא אִמְרַת לָךְ הֲפֹר נָא.

כן רמז הכתוב באומרו לרעהו
העדלמי וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָהּ, על שגרם
לומר לאביו כעניין זה: וְאַתָּה לֹא
מִצְאָתָהּ, לא מצאת את אבידתך את
יוסף.

כן ירמוז הכתוב על הצפייה למשיח:
הנה שלחתי הגדי הזה הרמוז לעם
ישראל, לקבל פני משיח, ולא מצא
את אבידתו, את משיחו, עד שיעיד
עליו ריעו הוא הקב"ה: [תהל' פט כא]
מִצְאָתִי דָוִד עַבְדִּי.

לעומקו של מקרא וישב

**וְתָסֵר בְּגֵלֵי אֱלֻמְנוּתָהּ מֵעֲלִיָּהּ וְתָסֵס
בְּצַעֲפֵיהָ וּגו'**
בְּצַעֲפֵיהָ בה"א הידיעה, בהצעיף
המיוחד. ועל דרך האפשר, יש לומר
לעומקו של מקרא: הוא אותו **הצעיף**
שהתכסתה בו רבקה, בו נאמר ותקח
הצעיף ותתכס. **הוא אותו צעיף שנתן**
אבימלך לשרה שבו נאמר הרי הוא
לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל
ונוכחת. ומשרה הועבר ע"י אברהם
ואליעזר לרבקה, ויצחק העבירו ליעקב
לפני צאתו לחרן, והחזיק הצעיף אצלו
עד אשר יתברר מי הוא הראוי מבניו
למלוך, ליתנו לו.

והצעיף היה כמעין מה שמבואר **על ידי**
אוה"ח הק' בעניין המטה של משה
רבנו: [במדבר, חוקת, כ"ח] שהמטה
שימש כ"**הרמנא דמלכא**". כעין
רשות מאת המלך להמשיך מלכותו על
ידיו ושררתו בידי שליחו. וזה לשונו:
הנה לפי המדרש [ילקוט] נתגלה לנו
כוונת הכתוב למפרע על נכון, כי מה
שאמר קח את המטה הוא **להורמנותא**
דמלכא והוראת היות בידו כח עליון
וכו', כן הצעיף של שרה
ביטא "מלכות" של שרה אשר ממילא
קבלה המלכות מהקב"ה המרומז בשמה
שרי-שרה, בתחילה לאומתה
ולבסוף לכל האומות, ועתה נוסף נופך

ובשימת לב, כתוב [פסוק כא'] **הוא**
בעינים על-הַדָּרֶךְ כתיב **הוא** וקרינו
היא, לרמוז כנ"ל שהיא בעיניים על
הדרך לפי **שהוא**, **הקב"ה**, משגיח
עליה שם, בפתח עיניים על הדרך,
בוֹרָא אוֹרוֹ שֶׁל מְלֶךְ הַמַּשִּׁיט. כדברי
המדרש.

הֶבְהָ-נָא אָבוּא אֱלִיָּף (לח, טז')

הֶבְהָ. יש ליתן טעם לאומרו **הֶבְהָ**.
שכן מצינו שכך אמר יעקב ללבן **הבה**
את אשתי ואבוא אליה. ופ' רש"י שם
והלא קל שבקלים אינו אומר כן,
אלא להוליד תולדות אמר כך.
וכן מצינו שכך בקשה רחל מיעקב
ותאמר אֶל-יַעֲקֹב **הֶבְהָ-לִי בָנִים** וְאִם-
אֵין מֵתָה אָנֹכִי.
וכאן אומר יהודה הֶבְהָ-נָא אָבוּא
אֱלִיָּף.

ועל דרך הסוד יש לומר **הֶבְהָ** הוא
המלאך הממונה להעמיד דורות של
צדיקים. והוא אחד משמות ע"ב
הקדושים הנכתב בשם **ההב**. ולמפרע
הוא הבה. שמתברר למפרע שבקשתם
לשם שמים היתה.

לעומקו של מקרא וישב

ולעומקו של מקרא יכוון הכתוב ללבושים פנימיים של צניעות המביאה לידי כח נבואי.

ועל דרך הצח יש לומר, צעי"ף ר"ת צניעות ענוה יחוד פנימיות.

ויש ליתן טעם להבדל בין לבוש חיצוני ופנימי.

המתלבש בגאווה, משתמש בלבושו של הקב"ה, שנאמר גאות לבש. ואצל הקב"ה הוא לבוש פנימי. אבל האדם הלובש את לבושו של הקב"ה כביכול, הרי זה לבוש חיצוני, שאינו מתאים לו.

והצעיף הוא הצעיף המיוחד המביא לידי רוח הקדש, הוא הלבוש הפנימי, והרי זה חלק מהמידות הטובות שצריך האדם לדבוק בהם. **צדיקות ענוה יחוד ה' ופנימיות**. וזה היה לאמהות הקדושות, וגם לתמר, שהנחילה צעיפה למלך המשיח שיצא ממנה. שנאמר בו [ישעיהו כח,ה]: **ביום ההוא יִהְיֶה הַנֶּהָרָה צְבִיאוֹת לְעֵטְרָת צְבִי וְלְצִפְרֵית תְּפָאֲרָה לְשָׂר עֲמוֹ**. ופירש המלבי"ם: **צפירת תפארה**. אור השחר הצומח והולך עד נכון היום, לשאר עמו היא **מלכות יהודה**. עכ"ל.

והכונה לצעיף הענוה המפאר את מלך המשיח הבא מיהודה.

במלכותה על ידי הצעיף שקיבלה **מאבימלך**, באומרם הנה הוא לך כסות עינים. ואותו "הרמנא דמלכא" מקורו **במלך העולם**, כי גם מה שניתן לה על ידי אבימלך הרי הוא בהשגחה מלמעלה ונרמז במילים **אבי-מלך**.

והכתוב לא פירש את נתינת הצעיף אלא ברמז של ה"א הידיעה.

ומכאן הגיע הצעיף לתמר, שהרי רבקה שולחת את יעקב לישא אשה ונתנה לו את "**ההרמנא דמלכא**" להמשיך השושלת. אלא שיעקב נשא שתי נשים וחכה לראות למי מהן או לצאצאיהן תעבור המלכות, ומשנולד יהודה ולאחר מכן כאשר העביר המלכות מראובן ונתנה ליהודה, נתן יעקב את הצעיף ליהודה להיות אשתו או אשת מי מצאצאיו ממשיכה את שושלת **אמה של מלכות** וניתנה על ידי יהודה לתמר. הוא הצעיף שבו נתכסחה בביתו של יהודה [רש"י, לח,טו'], לכן עתה לא הכירה. ואף כי יכולה לכאורה להראות ליהודה את הצעיף בעומדה לפני בית דינו, אין זו הוכחה למה שטענה כי ממנו היא הרה. לכן השתמשה במטה וכו' של יהודה ולא בצעיף.

לעומקו של מקרא וישב

השרת שְׁקִדְשָׁהּ לא היתה פה אבל
קְדוּשָׁהּ היתה פה.

וַיִּקְרָא | כְּמִשְׁלֵשׁ קְדוּשִׁים וַיִּגְדַּד
לְיִהוּדָה לְאַמֵּר זְנִתְהוּ תִמְרָה כְּלִתְהוּ
וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנוּגִים וַיֵּאמֶר
יְהוּדָה הוֹצִיאָוּהָ וְתִשְׂרָף

פירש"י לפשוטו של מקרא: ולשון
כמשלש חדשים, כהשתלש החדשים,
כמו ומשלוח מנות (אסתר ט, יט.),
משלוח ידם (ישעיהו יא, יד).

ומסביר המהר"ל בפירושו גור-אריה
על התורה, שכוונת רש"י באומר
כהשתלש החדשים לומר שאין זה
פועל אלא שם [עצם]. שהיו ג' חדשים
מחוברים זה לזה ולא ג' חדשים נפרדים
בזה אחר זה. וכ' הדמיון היא כדרשת
חז"ל שהגיעה לשליש עיבור מז' חדשי
הריון שלה, והם חלק מראשון וחלק
משלישי וחדש שני בתווך.

ולכן הביא רש"י עוד שתי דוגמאות
לכאורה לשוניות לומר שהכוונה לשם
עצם [ולא לפועל], כמו: משלוח מנות
במגילת אסתר ומשלוח ידם בנבואת
ישעיהו.

וַיִּשְׁאַל אֶת-אַנְשֵׁי מְקֻמָּהּ לְאַמֵּר אֵיךְ
הִקְדְּשָׁהּ הוּא בְּעֵינַיִם עַל-הַדָּרָךְ
(לח, כא)

על דרך הרמז, ירמזון אליו מלֵא
לקדושה שאומרים מלאכי השרת עם
עם ישראל קבוצי מטה, שהמלאכים
נקראים איש, ושואל כל אחד לשני
אֵיךְ מְקוּם כבודו להעריצו, ונצנצה בו,
ביהודה, רוח הקדש שיש בה בתמר
קדושה כמלאכי השרת. לכן שלח ביד
רעהו לשאול באלה המלים: אֵיךְ
הִקְדְּשָׁהּ. ועוד יש לומר, אֵיךְ הוּא
אחד משמות ע"ב הקדושים, ורצה בזה
שיהיה לו לעזר למצוא אותה. לכן
נאמר: וַיִּשְׁאַל אֶת-אַנְשֵׁי מְקֻמָּהּ לְאַמֵּר
אֵיךְ הִקְדְּשָׁהּ.

ואנשי המקום כנ"ל, מרמזים על
מלאכי עליון המברכים ברוך כבוד
השם ממקומו, והם אנשיו-מלאכיו של
הקב"ה הנקרא מקומו של עולם.

וזה שאמר חירה ליהודה: [לח, כב']
וְגַם אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הִיָּתָה
בְּזֶה קְדוּשָׁהּ, שהמלאכים נקראים
"אישים", ו"המקום" הוא המקום
ברוך הוא, שהוא מקומו של עולם ואין
העולם מקומו. והם מעידים: לא היתה
בזה קדושה, ורמזו לו בזה מלאכי

לעומקו של מקרא וישב

לְנו" [דברים ג, ז'] ופירש רש"י שם [ב, לד'] (על פי הספרי בלק): בבית סיוחון נאמר **בזונו** לנו, לשון **ביזה**, שהיתה חביבה עליהם ובזוזים איש לו, וכשבאו לבית עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה **בזויה** בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר **בזונו** לנו לשון בזיון. הכי נמי אמר יהודה פן נְהַיְתָה לְבוֹז לְשׁוֹן בְּזוֹנוֹ, ונתקיים בזרעו בלשון ביזה ו**בבזוה לא שְׁלַחוּ אֶת יָדָם**.

וכן נרמז ברש"י חלקה של תמר **בהולדת משיח בן דוד** וגבורתו אשר יעשה בגויים, כדפירש רש"י **כמשלש** כמו **משלוח יָדָם** כמובא בישעיהו פרק י"א, שבוזה הפרק מתנבא ישעיהו הנביא על משיח בן דוד, ו**יִצְאָה חֲטָר מִגִּזְע יִשְׂרָאֵל מִשְׂרָשָׁיו יִפְרָה** [שם, פסוק א'], ורומז על מטהו של יהודה שניתן לתמר בעבור ליקוחיו, שכן סרסוה ודרשהו, שיצא גזע ישי מחטר יהודה, הוא מטהו, ונצר משרשיו הם יהודה ותמר ממנו יפרה, ועוד נאמר שם וְעָפּוּ בְּכַתְף פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יִחַדּוּ יְבוֹזוּ אֶת בְּנֵי קָדָם אֲדוֹם וּמוֹאָב מִשְׂלֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם [שם, י"ד], ונרמז בזה שבימי משיח בן דוד יבוזו את בני קדם, גם המתנות שנתן אברהם להם, לבני קדם, גם אותם יבוזו, מפני שלא היו ראויים

ולעומקו של מקרא יש לומר שרש"י בפירושו רומז כאן למרדכי היהודי שחלקו מיהודה [מגילה יב.], ולמשיח בן דוד שבא מיהודה.

וזה שאמר יהודה [לח, כג'] וְיִאֶמְרֵהוּ הַיְהוּדָה תִּקְחָה-לָּהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הַגּוֹי שְׁלַחְתִּי הַגָּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָהּ. תִּקְחָה-לָּהּ. פירש"י יהיה שלה מה שבידה.

ולעומקו של מקרא תִּקְחָה-לָּהּ מקח טוב לקחה תמר לעצמה, שנס פורים ומשיח בן דוד יהיו חלקה מכל עמלה. ונרמז בזה נס פורים כפירוש רש"י **כמשלש כמו משלוח מנות**, ועוד יש לומר כדרך אומרו פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז שידבקו היהודים בנקיון כפיה ורוח הקודש תכתיב עליהם [אסתר ט, טז'] ו**בבזוה לא שְׁלַחוּ אֶת יָדָם**. ובזכות שלא ביזה את תמר ואמר צדקה ממני, גם זכותו עמדה לו שיכתב לדורות ו**בבזוה לא שְׁלַחוּ אֶת יָדָם**. ואע"פ שהאחד שרשו בזו והשני שרשו בזה, הרי שתי אותיות משותפות להם, והם ב.ז. וכמו שנאמר במלחמת סיוחון "רק הַבְּהֵמָה בְּזוֹנוֹ לָנוּ וְשִׁלַּל הָעָרִים אֲשֶׁר לְכַדְנוּ" [דברים ב, לה'] ואילו במלחמת עוג נאמר: "וְכָל הַבְּהֵמָה וְשִׁלַּל הָעָרִים בְּזוֹנוֹ"

לעומקו של מקרא וישב

ישראל "שתולים בבית ה', בחצרות
אלקינו יפריחו", בב"א.

הוא מוצאת והיא שלחה אל-
חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו
אנכי הרה ותאמר הפך-נא למי
החמת והפתילים והמטה האלה
(לח,כה)

הוא מוצאת ודרשו שכבר הציתו
האור כדי לשרפה. ויש לשאול, היאך
אם כן שלחה אל חמיה, וכיצד התעכב
עניין ההצתה.

ועל דרך הצח והסוד יש לומר,
שתמר שלחה כביכול שני מלאכים
קדושים היוצאים משמות ע"ב
הקדושים הנקרא בשם **לאה** ו **ההר**.
ועל ידם סובב הקב"ה העניין כדי
להוציא ממנה משיח בן דוד.

וזה שאמרה: **לאיש אשר-אלה לו**
אנכי הרה. אלה אנכי הרה הם ג'
שמות קדושים. ובשם שני השמות
הקדושים האלה **לאה** ו **ההר** בתוספת
שם **אנכ"י** נתעכבה ההצתה.

להם, וזה שאמר יהודה "פן נהיה
לבוז", פן אנחנו ולא בני קדם יהיו
לביזה, ומתמר יצאו הבוזזים לבני קדם,
עליהם מלך שם בן נח הוא אביה של
תמר, וכן נאמר שם **ומואב משלוח**
ידם, שגם את מואב יבוזו על ידי מי
שיצא ממואב מרות המואביה, בשושלת
הדורות מיהודה ותמר, ומשלוח ידם
יהיה גם בבני עמון ממנה באה נעמה
העמונית שנישאה לשלמה נצר
משרשיו של דוד, וזה שאמר **ובני עמון**
משמעתם, וכן נאמר [שם פס' טו']
והדריו בנעלים הם העולים לרגל על
ידי משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, אשר
יהיה השלום ביניהם כמובא בפרק זה
[י"א יג']: **וסרה קנצת אפרים וצרי**
יהודה פרתו אפרים לא יקנצ את יהודה
ויהודה לא יצר את אפרים, ועל כך
שיבח שלמה המלך את כנסת ישראל
העולה לרגלים [שה"ש ז,ב'] באומרו:
מה יפו פעמיה בנעלים בת נדיב, היא
תמר בת שם שנדבה רוחו להיות כהן
לא-ל עליון, והוא תיקון הדורות על ידי
קורא הדורות מראש, למכירת האחים
את יוסף אשר מכרו אביון בעבור
נעליים, וכל זאת על ידי תמר שאותה
שיבח דוד מלך ישראל מצאצאיה
באומרו: צדיק כתמר יפרח, הוא משיח
בן דוד, עת מלאה הקארץ דעה את ה'
פמים לים מכסים [שם ט'], עת יהיו כל

לעומקו של מקרא וישב

בהוי"ה. ופרש"י ה' אתו שם שמים
שגור בפיו.
ובהתבוננות בפרשה תחזינה עינינו
מישרים, כי שם שמים האמור שגור
בפיו הוא אלקים. כמו וחסאתי
לאלקים. האלקים יענה את שלום
פרעה וכו'. ויש לשאול מדוע תעיד
התורה כי שם שמים השגור בפיו זה
הוי"ה, בעוד אשר יעידו הכתובים כי
שם שמים השגור בפיו הוא אלקים.
וכאמרו וחסאתי לאלקים.
ויש לומר, שאמנם יוסף מצדיק עליו
את הדין במידת אלקים, ומן השמים
מושפעים עליו רחמים במידת הוי"ה.

ועוד, שיוסף רואה את האלקות בכל
דבר, ולזה מושפע עליו סיעתא
דשמיא שמעל הטבע במידת
הרחמים.
ועוד יש לומר, שגם כאשר מזכיר
שם אלקים, מצייר הוא את שם הויה.
וכשם שאמר אברהם נִיאֲמַר אֲדֹנָי
יְהוִה בְּמָה אֲדַע פִּי אֵיךְ שָׁנָה (בראשית
ט"ו, ח). שם יְהוִה מְצוּיִר בְּמַחְשָׁבָה
הוי"ה, ומנוקד אֲלֵהִים כזה: יְהוִה.

ועל דרך הצח יאמר: שהמלאך לאה
נשלח על ידי לאה אמו של יהודה
להוציא ממנו משיח ה', ולא לפגום
בהריון של תמר, ולזה נשלח המלאך
ושמו ההר הממונה על ההריון.
והשתמשה בשם הק' אנכי להורות
שמאת השם הוא, שאנכ"י שלח לי את
המלאך הר"ה הממונה על ההריון.
והיינו לאמר לאיש אשר-אֵלֶּה לֹא אֲנֹכִי
הָרָה, לאמור למלאך הנקרא איש אשר
כיניו אֵלֶּה הָרָה, לֹא - לאנכי,
התפארת והתהילה.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה לנס
חנוכה:
חותמך ופתילך ומטך. חותמך הוא כלי
הנר המכיל שמן, הפתילה היא
הבוערת, ומטך הוא הנר איתו הוא
מדליק. ועוד: אמרה לו פתילך לשון
יחיד, ואחר כך אמרה פתילים, לשון
רבים. והוא רמז למוסיף והולך. ועוד
י"ל: כנגד שמונה פעמים שכתוב
כתנת בפרשה, כשם שמהמיניהם של
כהנים ומבלואי בגדיהם מאירים
הלפידים, והם שמונה ימים.

וַיִּרְא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ (לט, ג).
כי ה' אִתּוֹ כתוב בהוי"ה. וְכָל אֲשֶׁר-
הוא עֲשָׂה ה' מְצַלִּית בְּיָדוֹ גם כתוב

לעומקו של מקרא וישב

ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וגו',
וכוונתו שלא יפגום באמון שנתן לו
באשרו.

וְאִיךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת
וְחִטָּאתִי לְאַלְהֵימ (לט, ט).

ובמדרש רבה מובא: וְחִטָּאתִי לַה'
אין כתיב כאן אלא וְחִטָּאתִי לְאַלְהֵימ.
ועמדו על כך מפרשי המדרש שטעות
סופר הוא. שכך רצה המדרש לומר
וְחִטָּאתִי לְאֱדֹנָי, לאדון שלי, אין
כתיב כאן אלא לְאַלְהֵימ. שרוצה
המדרש כביכול לשבח את יוסף ולומר
שיוסף חשש על כבוד המקום יותר
מאשר בין אדם לחבירו. וטעות
המדפיסים הפכה את האדני בחיריק
של אדון שלי [לאדני] לשם אדנות
[לאדני' כלומר לה!], וטעות הוא.

ואכן, תירצו שאמר וחטאתי לאלקים
לא משום שמחשיב כבוד שמים יותר
מכבוד האדם, שהרי כבוד האדם הוא
כבודו של הקב"ה, שזה רצונו של
הקב"ה, שיכבדו זה לזה, אלא אמר
לאלקים ופירשו שם לשון שבועה,
ובאמת התכוון שחטא זה לאדוניו הוא.

וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף
(לט, ו).

וַיַּעֲזֹב. וכנגד זה החזיר לו יוסף
טובה תחת טובה, שנאמר וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ
בְּיָדָהּ.

ודורשי רשומות יאמרו שעל כך
נאמר [שמות כג, ה']: עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ,
ע"י שקיים זה עֹזֵב עִמּוֹ, קיים זה
תַּעֲזֹב עִמּוֹ.

וְכָל-יֵשׁ-לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ (לט, ד). בְּכָל-
אֲשֶׁר יֵשׁ-לוֹ (לט, ה). וַיַּעֲזֹב כָּל-
אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף (לט, ו).

בשימת לב, בתחילה אמר ללא המלה
אֲשֶׁר, וְכָל-יֵשׁ-לוֹ נָתַן בְּיָדוֹ, ורק אחרי
כן אמר פעמיים אֲשֶׁר. בְּכָל-אֲשֶׁר יֵשׁ-
לוֹ (לט, ה). וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-
יוֹסֵף (לט, ו). ויש ליתן טעם לשינויים
אלו.

ויש לומר, שבתחילה נהג אדונו עם
יוסף בדרך של כבדהו וחשדהו, ולכן
לא נכתב עליו אשר. שלא היה עדיין
מאשר ממנו.

ולאחר שראה נאמנותו ללא גבול, היה
מאשר בכך, ונתן לו את אישורו. וזה
שאמר יוסף וכל אשר יש לו נתן בידי

לעומקו של מקרא וישב

הפּטפּוּטִי דברים שהיה בינו לבין יצרו.

וַתִּתְּפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ (לט, יב')

בבגדו המיוחד היינו אור הציצית העולה תרי"ג, ובזה הראתה לכולם שבגד זה של איש עברי למען יאמינו כולם.

וַתִּתְּפְּשֵׂהוּ בְּבִגְדוֹ על מה נתפס, נתפס על בגדו. על מעשיו החיצוניים. על כל מעשיו החיצוניים עד היום. מסלול שערו וכתונת הפסים ודברי החלומות לאחיו והוצאת דבתם אל אביהם, עד בגדו שנשאר בידה, **על הכל נתפס בתפיסה אחת.**

ואע"פ שהדברים עמוקים ויש בהם סיבובי סיבות ביד ההשגחה העליונה, והם כולם אחוזים בענינים פנימיים, מכל מקום הקליפות נאחזות במה שעניי האנשים רואות.

ולאחר תפיסתו זאת החל יוסף את עבודתו הפנימית, ולכן נאמר בו **ויגלת ויחלף שמלותיו.**

ועל דרך הדרש יש לומר כי ותתפששהו בבגדו וינס ויצא החוצה, חוזר על בגדו. שבגדו החיצוני נס

ואמנם כן יש לשאול, מדוע לא אמר וחתאתי לאדני. וי"ל דמה שאמר חטאתי לאלקים **כולל כבר פגיעה באדוני,** בין אדם לחבירו. כי יהיה בזה חילול השם גדול ונמצאתי בחטא כפול. גם לאדון וגם לאלקים.

וַיִּמְאַן

מוטעם **בשלשלת.** ויבואר **בדרך הצח,** שאסר את עצמו **בשלשלות** של ברזל כנגד יצר הרע. **ועוד,** תורה **השלשלת** שיש כאן כמין דו שיח בינו ובין יצר הרע. וזה שפירשו **שפטפט ביצרו.** ומה הוא הפטפוט:

כביכול בין לומר וימאן ובין לומר וימהן. ויהיה וימאן כאומר: ויאמר אין. ויהיה וימהן כאומר: ויאמר הן.

ובין **ויאמר אין** ובין **ויאמר הן,** ניצחה האל"ף את הה"א, ויאמר אין. ולכן נאמר וחתאתי לאלקים. כלומר איך אעשה הרעה הגדולה הזאת לומר הן, וחתאתי לאדון, ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת שלא לומר אין באלף וחתאתי לאלקים, שנכנעתי ליצרי. וזה

לעומקו של מקרא וישב

לא-יִמְשַׁל לא יוכל להיות מושל במצרים כל זמן שהוא בְּשׁוּק וּבַגְדוּ בִידֵהּ. וכינה הכתוב את השוק במלה לְמַכְרָה. זה שכתוב: לְעַם נְכָרִי לֹא-יִמְשַׁל לְמַכְרָה בְּבַגְדוֹ-בָהּ.

אך לאחר תיקונו בבית הסהר כאשר אין בגדו בה, שנאמר ויגלח ויחלף שמלותיו, יהיה הוא המושל בעם נכרי. וזהו וינס ויצא החוצה, מלשון נס להתנוסס. שעלה ממעשה זה בדרגה כנס להתנוסס, ויצא טבעו וישמו בעולם.

או כלך לדרך זו, שכל העבודה החיצונית נְסָה ויצאה החוצה ממנו והלאה והוא נשאר עם עבודתו הפנימית.

וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה (לט, יב')

וַיִּנָּס הַחוּצָה (לט, יג')

וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: (לט, טו')

וַיִּנָּס הַחוּצָה (לט, יח')

בשימת לב, כתוב אחד אומר וינס ויצא החוצה. וכתוב אחד אומר וינס החוצה ולא כתב ויצא. ושוב אחרי כן נאמר וינס ויצא החוצה. ולאחר מכן שוב כתוב וינס החוצה. ולא כתב ויצא.

ויצא החוצה. ונשאר הגוף עם עבודתו הפנימית, עבודה שבלב, אמונה ובטחון ומידות נפש נעלות ומן השמים סייעוהו שייאסר על מנת כן. להכין את עצמו לקראת הפגישה עם אחיו מתוך סלחנות והבנה בהשגחת השם בעולם ומתוך עבודה פנימית על המידות.

וַתִּתְפָּשֶׂהוּ בְּבַגְדוֹ —

בְּבַגְדוֹ בָהּ

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא

על דרך הצח תרמוז הפרשה לפסוק בסדר משפטים חומש שמות כ"א ח'.

בו נאמר בְּבַגְדוֹ-בָהּ:

אם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אִשָּׁר-(לא)

לֹו יַעֲדָה וְהַפְדָּה לְעַם נְכָרִי לֹא-

יִמְשַׁל לְמַכְרָה בְּבַגְדוֹ-בָהּ.

ובשימת לב לכתוב והקרי:

כתיב לא יַעֲדָה וקרי לֹו יַעֲדָה.

ואשר על כן ידרש:

אם-רָעָה אשת פוטיפרע בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ

הוא פוטיפרע אִשָּׁר לֹו יַעֲדָה, לעצמו,

ולא יַעֲדָה ליוסף, וְהַפְדָּה שעל ידי

מיאונו להיות עמה פדה את נפשו

מרדת שחת, לְעַם נְכָרִי שהוא מצרים

לעומקו של מקרא וישב

וזה שכתב שוב וינס ויצא החוצה. אך מכיון שחזר הדין ולכן הוא רק לכתחילה, לכן שוב נאמר וינס החוצה בלי ויצא. כי יוצא ידי חובה גם מבלי שיוציא הנר החוצה. ואם יצטרך, יניח על שולחנו ודיו.

ועוד יש ליתן טעם מדוע שינתה לומר לבני ביתה הִבִּיא לָנוּ אִישׁ עֵבֶרִי לְצַחֵק בָּנוּ ולאדוניו אמרה בָּא-אֵלַי הָעֶבֶד הָעֵבֶרִי אֲשֶׁר-הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי. (יט, יז, יז')

ולפשט הדברים יש לומר, שחשבה כיצד לקומם על יוסף כל אחד ואחד מבני ביתו במה שנוגע לו. **לאנשי** ביתה אמרה **איש** עברי, שבא כביכול לתפוס את מקומכם ומצחק בנו. ולבעלה שהוא **אדוניו**, אמרה **עבד** שקם על אדוניו, לתפוס את מקומו, ולקחת גם את אשתו ממנו. לכן אמרה **העבד** העברי לצחק בי.

ולעומקו של מקרא, ייאמר: **מחסדי המקום** נתן לה הקב"ה **להיכשל בלשונה**, ובמקום לקומם את אנשי ביתה על יוסף קוממה אותם על **אדוניו**. שכן אמרה להם על אדוניו **הִבִּיא לָנוּ אִישׁ עֵבֶרִי לְצַחֵק בָּנוּ**.

וכן לאדוניו, במקום לקוממו על יוסף, קוממה אותו **עליה**, על אשתו באשר תקפתהו לבזותו ולומר לו **הָעֶבֶד הָעֵבֶרִי אֲשֶׁר-הֵבֵאתָ לָנוּ**.

ויש ליתן טעם בדבר.

וביאור הענין לפשט הכתוב: שבתחילה התורה מתארת את **מנוסתו של יוסף**, ולא די בכך שנס אלא גם **יצא החוצה**, ובתרגום מתרגם ו**נפק לשוקה**. שהיה בשוק ללא היחבא והיה בין אנשים שלא יוכל ליפול ברשתה.

וכשראתה שנס החוצה, ועדיין אינה יודעת אם חוץ לחדר או חוץ לבנין, לכן אמרה רק וינס החוצה, ולא אמרה ויצא. ולאחר שקראה לאנשי ביתה ולא מצאוהו באיזור הבית, אמרה להם שוב וינס ויצא החוצה כדי שילכו ויתפסוהו. וכשבא אדוניו אל ביתו לא אמרה לו **שיצא** החוצה אלא רק **נס החוצה** מחוץ לחדרה, וכדי להעלות את חמתו אמרה כן.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח ירמזון הכתובים **לפרסום נס חנוכה**.

כיצד:

לפי שכתוב שתי פעמים וינס החוצה, ועוד שתי פעמים וינס ויצא החוצה, רמזה התורה **שעיקר מצות נר חנוכה לפרסם הנס**. שכל: וינס, וכאומרו ויהי נס ויצא החוצה.

ומשהגיעו לידי סכנה, אמרו להדליק על **שולחנו ודיו**. וזה שכתוב: וינס החוצה ולא כתיב ויצא. וכאשר חלפה הסכנה חזר הדין להוציא הנר החוצה

לעומקו של מקרא וישב

ושמא יש לומר כהמדרש רבה, שיוסף היה בבית הסהר ביום, ובלילה חוזר לבית פוטיפרע להנהיג את ביתו. והרמז לכך במלים בית הסהר שש פעמים. מבית לסהר ומסהר לבית, וחוזר חלילה. ושש פעמים כנגד ששה ימים בשבוע, כי בשבת היה בן חורין בבית אדוניו.

לעומקו של מקרא ועל דרך הסוד, י"ל, שאלו השש פעמים כנגד המדה הששית של יוסף, היא מידת היסוד. שבזכות תיקון מדה זאת והתגברותו, המשיך להיות בבית אדוניו כל אותם הימים.

וינרא אתם והגם זעפים (מ,ו') ויש לעיין, שהרי לא היה לשר המשקים לזעוף כי חלום טוב חלם. אלא כפירש"י ועל דרך הפשט, שכל אחד חלם חלומו ופתרונו של השני. לכן שר המשקים היה זעף שחלם על שר האופים שנתלה, וחשש כי גם לו יהיה כן. ושר האופים חלם טוב על שר המשקים אך חלומו שלו היה קשה שהעוף אוכל מעליו את מאפהו. לכן התקיים בשניהם והגם זעפים.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה על מלחמת יצר הטוב ויצר הרע, ועל עניני פטופוט ביצרים אלו. שר המשקים ירמוז ליצר הטוב, אשר גם אם סרח

ואשר על כן הבין אדוניו כי אין ביוסף כל דופי אלא באשתו, והמשיך להעסיקו בביתו בלילות, כמובא במדרש רבה.

ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל-בית הסהר. וגם זה מהסדי הבורא. כי בעת הזאת נפטר יצחק ובא עשו לקבור את אביו יחד עם יעקב, ונזכר אשר אמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את אחי. אך הוא לא עשה מאומה, כי ידע על היעלמו של יוסף, ובית יוסף להבה והוא לשטן לעשו, ובהעדרו אין חשש לעשו. אשר על כן חשב עשו כי אכן לא התקיימה הברכה ביעקב, ולאחר הקבורה חזר לשעיר.

ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל-בית הסהר וגו' ויהי-שם בבית הסהר וגו' ויתן חזו בעיניו שר בית-הסהר: ויתן שר בית-הסהר ביד-יוסף את כל-האסירים אשר בבית הסהר וגו' אין שר בית-הסהר ראה את-כל-מאומה בידו וגו'. (לט,כ')

יש ליתן טעם מדוע יחזרו המלים בית הסהר שש פעמים בארבעה פסוקים [פרק לט, פס' כ-כג].

לעומקו של מקרא וישב

אם כן יש לשאול מה ראה יוסף לבחור לו דוקא מיתה זאת של **תליה על עץ**.

ויש לומר שידע יוסף כי יצר הרע יסודו **בגאווה**. ולכן צריך לברור לו **מיתה משפילה**. ואין מיתה משפילה יותר מן התליה כשהתלוי נשאר על העץ למאכל עוף השמים. לכן הזהירה התורה להורידו מן העץ מיד אחרי התליה, כי קללת אלקים תלוי.

ועוד יש לומר שפטר יוסף את חלום שר האופים, באומרו **וְתִלָּה אוֹתְךָ עַל עֵץ** (מ,יט) על פי מה שכתוב בפרשת ויגש **וְתִלָּה** ארץ מצרים וארץ כנען מפני **הרעב**. ולמד גזירה שוה **וְתִלָּה וְתִלָּה**.

ועל דרך הצח, עת יתלה האדם את יצרו הרע כאשר פתר יוסף, לא רק שמים יעזרוהו, אלא גם **האדמה תעשה רצונו**. ובהיות שר האופים **הממונה על התבואה** נידון להיות **וְתִלָּה**, לכן נאמר גם על ארץ מצרים **וְתִלָּה**, ויוסף עצמו נהיה שר הממונה על הפרנסה, להיות המשביר לכל התלויים ועומדים בין רעב לשבע.

ועוד יש ליתן טעם על דרך הצח להבדל בין **שְׂרִיגִים** שאמר שר המשקים ללא יו"ד, ובין **הַשְּׂרָגִים** שאמר לו יוסף בפתרונו עם יו"ד.

הרי כל מגמתו לחזור להיות יועץ כליות לטובה כבראשונה, וכל מעיניו לשרת את אדונו, ולכן מוכן הוא לשחוט את יצר הרע המסיתו מתפקידו. זה שסיפר שר המשקים ליוסף וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת-הָעֲנָבִים וְאָשַׁחְט אֹתָם אֶל-כֹּס פְּרָעָה וגו'.
ואסחט אין כתיב כאן אלא **וְאָשַׁחְט** בשין שמאלית ורמז כאן על **שחיטת היצר הרע**. אל תיקרי **וְאָשַׁחְט** אלא **וְאָשַׁחְט**, בשין ימנית.

ומה שפירש רש"י שכל אחד חלם את פתרונו של השני. כי זה דרכו של המאבק בין היצר הטוב והיצר הרע, שכל אחד מהם ינסה לפתור את חלום חברו. יצר הטוב לרעה ויצר הרע לטובה. כדי להפיל את חברו ברשתו. **וכהמשך למלחמת היצר**, יאמר שר-האֹפִים הוא היצר הרע, **אֶל יוֹסֵף אֵף אֲנִי בְּחִלּוּמֵי וגו'.** אף אני, והמלה **אף** תוֹרָה על רוגז וכעס מנת חלקו של יצר הרע. ולא רק שאין הוא חפץ לשמש את אדונו אלא גם לא ירחיק המזיקים ממנו. כי בבוא העוף לאכול את מאפה פרעה היה לו להרחיקם, ולעומת זאת נתן להם לאכלם. לכן **פתרונו להישחט** כחלומו של שר המשקים.

אלא שיוסף פתר להם שיתלה על עץ. וכידוע בדברי חז"ל כל החלומות הולכים אחרי הפה. [ברכות נה:].

לעומקו של מקרא וישב

ועל דרך הרמז והצח, תמיד ינצח יצר הטוב את היצר הרע בעמדו לפני ה'.

ולעומקו של מקרא בזה ירמוז הכתוב למלחמת מרדכי היהודי בהמן הרשע. שכן במרדכי ואסתר נאמר לפני. ותיפול לפניו. ובהמן נאמר על. נופל על המטה. וכן אמר אחשורוש תלוהו עליו. ובהיותו תמיד מתנשא על, זו גם מפלתו, כפי שנאמר [משלי טז, יח] לפני שֶׁבַר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כִשְׁלוֹן גְּבוּה רֹחַ.

ועוד תרמוז הפרשה למלחמת מרדכי היהודי בהמן הרשע. כי שר המשקים הוא כוחו של מרדכי היהודי ששחט ענבים על ידי כל באי המשתה, כדי שלא יבואו לידי יין נסך. ואת המן תלה אחשורוש על עץ. ע"ץ נכתב בעי"ן צדי"ק. הוא העץ אשר ניבא עליו יוסף בעין של צדיק. בעין יוסף הצדיק קמה הנבואה של שר האופים בהמן, ושל שר המשקים במרדכי היהודי.

כִּי אִם-זְכַרְתִּנִּי אֶתְךָ כְּאִשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ-נָּא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתִּנִּי אֶל-פְּרֻעָה (מ, יד)
נאמר במדרש תנחומא כי כנגד פעמיים שסמך על רהבים, באמרו זכרתיני והזכרתני, ישב בבית הסהר עוד שנתיים ממה שהוקצב לו.

ובאמרו שְׂרִיגָם התכוון שר המשקים לחלק את המלה שְׂרִי-גַם לשנים ולומר מדוע רק אנחנו נענשנו והרי שְׂרִי פרעה האחרים גַם חטאו.

אך יוסף ירד לעומק הפתרון שרק שר אחד חטא וזה שר האופים, כי רשלנותו היתה בידו. ואילו שר המשקים לא עשה מאומה שנכנס הזובב בכוס פרעה.

ולכן אמר לו לשר האופים, לא שְׂרִי, אלא שר אחד וזה אתה. ולכן אמר יוסף שְׂרִיגָם עם יו"ד, ופתרונו שָׂר ג' ימים. שבעוד ג' ימים שר המשקים ישוב לכסאו, ושר האופים בג' ימים יתלה.

ועוד יש ליתן טעם להבדל בדבריהם של שר המשקים והאופים. ששר המשקים אמר וְהִנֵּה-גָּפֶן לִפְנֵי. ושר האופים אמר וְהִנֵּה שְׁלִשָּׁה סִלֵי חֲרִי עַל רֵאשֵׁי. ויש להבין ההבדל בין לִפְנֵי ובין עַל רֵאשֵׁי.

וזה פתרונו על דרך הפשט: אצל שר המשקים, בהיות הגפן לפניו, ואינה דבוקה לגופו ידע יוסף שיכול להתקיים גם בלעדיה. ואילו אצל שר האופים הסלים דבוקים בו על ראשו, וכשירדו הסלים, ירד גם ראשו. לכן אמר לו ישא את ראשך מעליך.

לעומקו של מקרא וישב

ולתירוץ זה צריך לתת טעם מדוע אמנם לא חיכה יוסף הצדיק ליום השלישי. ויש לומר כי נהג כן כדי לתת תוקף לפתרון חלומו, ולהראות בבטחה כי זה הפתרון אמת הוא. שכן מיד עם פתרונו בקש שיזכירהו אצל פרעה.

ואכן, זה תוקף האמון שנתן פרעה בפתרונו של יוסף. כי ידע פרעה שעל פי החלטה של רגע אשר בתוך לבו החזיר דוקא לשר המשקים ואת שר האופים תלה.

ורק פרעה ידע מהחלטה זאת אשר בתוך לבו. והנה נודע לו שיוסף ידע כבר שלשה ימים לפני כן מה פרעה יחליט בינו לבין עצמו. שכל החלומות הולכים אחר הפה, ומה שפטר יוסף היה כעין גזירה שכך יהיה. לכן מיד ויריצוהו מן הבור.

ועוד יש לתת טעם, מדוע נחשב לו כאילו פגם בבטחונו פעמיים. הרי בתחילה אמר כי אם זכרתי לעצמך. ואח"כ והזכרתי אל פרעה. כי איך יזכירהו אל פרעה אם בעצמו אינו זוכר. ולפי זה לכאורה פגם רק פעם אחת, בבקשתו שיזכירהו אל פרעה.

ויש לומר שגם כי אם זכרתי לעצמך, גם זה פגם באמונה, כי ברצות ה' דרכי איש יזכיר להם כל אשר

ויש לשאול מדוע פעמיים שאמר שר המשקים זכרתי ויהזכרתי יורה דווקא על שנתיים. ומדוע לא יורה על יומיים או חדשיים.

ומובא באוה"ח הק' שיוסף היה צריך לתקן את מידת הזכרון, ומשום שנפגמה מידת הזכרון פעמיים, פי אם-זכרתי ויהזכרתי לכן היה צריך להמתין שנתיים, כדי שיעברו עליו שני ימי זכרון של ראש השנה. ובזה יבוא על תיקונו.

ולעומקו של מקרא יש לומר בעניין זה הסבר נוסף מדוע ישב יוסף שנתיים נוספות בעבור אומרו פי אם-זכרתי ויהזכרתי:

יוסף כביכול הקדים ביומיים את בקשתו משר המשקים. שכאשר אמר לשר המשקים בעוד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְרֵעָה אֶת-רֵאשֶׁף וְהָשִׁיבָהּ עַל-כַּף וּסְמִיךְ לִיה אִם-זִכְרָתִי.

ולא היה צריך אז לבקש הזכרתו, אלא לחכות יומים עד ששר המשקים יצא מבית האסורים ביום השלישי, ואז לבקש בקשתו. והיה עליו לבטוח שבינתיים בשני ימים אלו תהיה לו ישועה ופורקן, ויוציאוהו ולא יצטרך לבריות.

אלא שיוסף לא חכה יומים אלו, ומיד בקש משר המשקים שיזכירהו לפני פרעה. והקב"ה משלם יום לשנה יום לשנה, ולכן היה עליו לחכות שנתיים ימים.

לעומקו של מקרא וישב

יום הַלְדָת אֶת-פְּרִיעָה (מ,כ"ד)

ברש"י: הַלְדָת לשון הַכְפֵּס.
כאומר: (ויקרא יג,גה') אֶתְרֵי הַכְפֵּס
אֶת-הַנְּגַע שכיבוסו על ידי אחרים.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי
רצה רש"י לרמוז לנו בזה, שעל ידי
לשון הרע של שר המשקים על יוסף
שקראו עבד, נער עברי, וכו', בזה כִּבֵּס
הנגע של יוסף שהוציא דבה רעה על
האחים, ומיד אחרי הוכבס את הנגע,
התקיים בו ויריצוהו מן הבור.

ועל דרך הצח וְרִיצָהּוּ הוא לשון
לְרִצּוֹת. שריצוהו להקב"ה, ועל ידי
כך ויריצוהו.

ואשר על כן יזכיר הכתוב בפר' מקץ:
מִן הַבּוֹר, בה"א הידיעה.

שאף על פי שהריצוהו מבית הסהר
הנקרא בור, והוא על דרך הפשט,
הרי שלעומקו של מקרא סדנא
דארעא חד הוא, ומה שהריצוהו מן
הבור של פרעה, הרי הוא כעין המשך
של הבור אשר במדבר, ומה
שהריצוהו עתה הוא מכח אותו הבור
לשם הושלך בתחילה.
ולקיים בזה את מאמר רוח הקדש:
לז,כ') וְנִרְאָה מֵה יְהִיּוּ תַלְמִתָּיו.

ועוד על דרך הצח: בור הוא שם
חומר ניקוי [בורית] כבירמיהו ב, כב':

בחפצו. ולכן הכל חוזר אל הבטחון בה'
שהוא זוכר ומזכיר כל הנשכחות.

כִּי-גִנַּב גְּנֻבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם-
פֶּה לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ
אֶתִּי בְבוֹר (מ,טו')

יש ליתן טעם לְאָמְרוֹ פעמיים לשון
גניבה. כִּי-גִנַּב גְּנֻבְתִּי. ויש לומר
שרצה להזכיר זכות אבות של גְּנֻבְתִּי
יָוֵם וְגִנֻבְתִּי לְיִלָּה שטען יעקב ללבן
בסוף פרשת ויצא [לא,לט'].

ועוד יש ליתן טעם לְאָמְרוֹ וְגַם-פֶּה
לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה. מאי וְגַם-פֶּה.

ויש לומר שכך אמר להם: גם בבית
אבי לא עשיתי מאומה, וגם פה לא
עשיתי מאומה. וכאומר: גם שם גם
פה שָׁמוּ אותי בְבוֹר, וזה מה שאמר
הכתוב בתחילת מקץ [מא,יד']
וְרִיצָהּוּ מִן-הַבּוֹר.

מִן-הַבּוֹר בה"א הידיעה. מאותו
הבור שְׁלִשָּׁם השליכוהו, הוא אותו
הבור שְׁמִשָּׁם הריצוהו, כי סדנא
דארעא חד הוא. וכדלקמן.

לעומקו של מקרא וישב

מים של תורה ומלאה הארץ דעה את
ה' כמים לים מכסים, להביא לימות
המשיח עם משיח בן דוד בב"א.

**וְלֹא-זָכַר שׁוֹר-הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף
וַיִּשְׁפָּחֵהוּ (מ,כג')**

לא זכר וישכחהו. שני לשונות יש כאן.
אחת בלשון של "לא תעשה", וְלֹא-
זָכַר, והשניה בלשון של "עשה",
וַיִּשְׁפָּחֵהוּ. והוא ההיפך מהציווי של
מחיית עמלק, זכור ולא תשכח.

וייש לומר שנקט לשון הפוך ממצנת
מחית עמלק, להורות כי לא מידת
הקב"ה כמידת בשר ודם. שבעמלק
צוה אותנו על הזכירה ועל השכחה,
כי המצוות הן בידינו כפי שאמרו הכל
בידי שמים חוץ מיראת שמים. לכן
אמר זכור ולא תשכח. אבל זמן
הגאולה והגלות בידו ית', ולכן בעת
אשר עלה רצון מלפניו נאסר יוסף
ובעת אשר עלה רצון מלפניו הריצוהו
מן הבור. לכן אמר וְלֹא-זָכַר
וַיִּשְׁפָּחֵהוּ. כן יזכור לנו אהבת איתן
ויגאלנו בב"א.

כִּי אִם-תִּכְבְּסִי בְּנֶטֶר וּמִרְבֵּי-לֶךְ בְּרִית,
וְכֵן בַּמַּסַּכַּת שַׁבַּת פֶּרֶק ט מַשְׁנֵה ה': מִי
רְגָלִים, נֶטֶר וּבְרִית, קַמּוּנָא וְאַשְׁלֵג, פְּדִי
לְכַבֵּס בְּהוּ בְּגָד קָטָן בְּסַבְכָּה. רַבִּי
יְהוּדָה אָמַר, פְּדִי לְהַעֲבִיר עַל הַפְּתָם
וְאִשֶׁר עַל כֵּן פִּירֵשׁ רַש"י: [מ,כד']
הַלְלֵת לַשׁוֹן הַכַּבֵּס. כַּאמְרוּ: (וּיקְרָא
יג,נה') אַחֲרֵי הַכַּבֵּס אֶת-הַנְּגַע. שַׁעַל
יַדֵּי הַבּוֹר כּוֹבֵס נֹגַע הַסַּבְכָּה שֶׁל יוֹסֵף,
וְהוֹעֵבֵר הַכַּתֵּם כַּעַל יַדֵּי בּוֹרִית. וְחֹזֵר
יוֹסֵף לֵהוּיֹת כַּתְּמִימוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אִישׁ
תָּם.

**וְכֵן מִבְּטִיחָנו הַנְּבִיא [ישעיהו א,כה']
לַעֲתִיד לְבוֹא וְאַשְׁיִבָּה דְּדִי עֲלֵיךְ וְאַצְרַף
כַּבָּר סִיגִיךָ וְאַסִּירָה פֶּלַּ בְּדִילֵיךְ:**

ולעומקו של מקרא נאמר: כשם
שהתקיים ביוסף [מקץ מא,יד'] וַיִּרְיָצֵהוּ
מִן-הַבּוֹר, וְכֵן"ל שְׁכוּנוֹת הַפְּסוּק
לעומקו של מקרא שהוא אותו הבור
שלשם השליכוהו ככתוב: וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ
הַבְּרָה וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם (לו,כד'),
כן לעתיד לבוא יתקיים בנו וְאַצְרַף
כַּבָּר סִיגִיךָ וְאַסִּירָה פֶּלַּ בְּדִילֵיךְ.
וכהמשך הפסוקים: {כו} וְאַשְׁיִבָּה
שֶׁפְּטִיךָ כְּבָרֵאשְׁנָה וַיַּעֲצִיךָ כְּבַתְּחִלָּה
אַחֲרֵי כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קַרְיָה
נְאֻמָּנָה, כֵּן יִתְקַיֵּם בְּנוֹ לַעֲתִיד לְבוֹא עִם
מַשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף כְּשִׁיחֵהָ הַבּוֹר מֵלֵא

לעומקו של מקרא וישב

המעידים זה על זה כי לא בחיל ולא בכח
פי אם ברוחי אמר יהו'ה.

[הפטרת וישב]
נדחית מפני חנוכה]

בהתבוננות בפסוקים ומפרשיהם, עולה גם
הקשר של ההפטרה עם כלל ענייני
הפרשות של יוסף, וישב-ויגש-מקץ, וכן
עם שאר ענייני חנוכה, וכן לגבי הגאולה
לעתיד לבוא.

וכגון החלפת בגדי יהושע הכהן הגדול
כנגד יוסף שנאמר בו ויחלף שמלותיו,
וכגון חזיונות הלילה של המנורה כנגד
חזיונות הלילה של יוסף, וכן מה שנאמר
על יהושע הכהן הגדול [ג,ז] **וְגַם אִתָּהּ
תִּדְוֶן אֶת בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמַר אֶת חֻצְרֵי
בְּנֵימִי לִךְ מִהַלְכִים בֵּין הָעַמִּדִים הָאֵלֶּה** כנגד
מה שנאמר ביוסף [בראשית מא, מד]
**וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה אֲלֵי-יוֹסֵף אֲנִי פְרֹעֶה וּבִלְעָדֶיךָ
לֹא-יָרִים אִישׁ אֶת-יָדוֹ וְאֶת-רַגְלוֹ
בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם**

וכן לגבי פסוק י"ב ה' **וַאֲמַרְוּ אֶלְפֵי יְהוּדָה
בְּלַבָּם אֲמָצָה לִי יִשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם בִּיהֲנֶה
צְבָאוֹת אֱלֹהֵיכֶם:** מפרשו המלבים כנגד גוג
ומגוג שאת המלחמה בו ינהלו יוסף
ויהודה: **וַאֲמַרְוּ** "אז יקום משיח בן יוסף
ובני יהודה יתחזקו אז.

וכן לגבי הפסוק האחרון בהפטרה [ד,ז]
**מִי אִתָּהּ הֵר הַגְּדוֹל לִפְנֵי זַרְבָבֶל לְמִישַׁר
וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הָרִאשׁוֹנָה מִן חֶן
לָהּ מִפְרֵשׁ מִצּוֹדֵת דּוֹד:** מי אתה ה' הר
הגדול. **על מלך גוג** יאמר מי אתה
וגומ' "ל מה כח יש בך התחשוב

להפטרת שבת חנוכה

זכריה, מפרק ב פסוק יד, עד פרק ד
פסוק ז **רְגִי וְשִׁמְחֵי בַת צִיּוֹן**

חז"ל קבעו לקרוא בשבת חנוכה את
הפסוקים של מנורת זכריה. ואמנם, יש
לבחון הפטרה זו ושייכותה לחנוכה.
ובשימת לב, נראה בעליל כי שלשה
פסוקים מכל ההפטרה, הם שקושרים
אותה עם שבת-חנוכה. והם פסוק ב'
ופסוק ג' ופסוק ו' בפרק ד': **{ב} וַיֹּאמֶר
אֵלֵי מָה אִתָּהּ רָאָה {ו} וַיֹּאמֶר רְאִיתִי
וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב פְּלָה וְגִלְגָּה עַל רֵאשֵׁה
וְשִׁבְעָה נְרִתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה
מִוִּצְקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל רֵאשֵׁה:
{ג} וְשָׁנִים זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין
הַגִּלְגָּה וְאֶחָד עַל שְׂמֹאלֶיהָ: {ד} וַאֲנִי
וַאֲמַר אֵל הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר כִּי לֹאמַר מָה
אֵלֶּה אֲדֹנָי: {ו} נִשְׁעַן וַיֹּאמֶר אֵלֵי לֹאמַר
זֶה דָבָר יְהוָה אֵל זַרְבָבֶל לֹאמַר לֹא בְחִיל
וְלֹא בְכַח כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת: פסוק ב' מזכיר בפירוש את
מעשה המנורה וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב פְּלָה
וְגִלְגָּה עַל רֵאשֵׁה וְשִׁבְעָה נְרִתֶיהָ עָלֶיהָ,
ופסוק ג' מזכיר הנס שנעשה
בשמן, וְשָׁנִים זֵיתִים עָלֶיהָ ופסוק ו' מדבר
על המסקנה העולה מנסי חנוכה: נס
המלחמה מחד ונס פך השמן מאידך**

לעומקו של מקרא וישב

מימין הגִּלְגָּל וְאָחָד עַל שְׂמֹאלָהּ
וּשְׁנַיִם זְתִימִים עָלֶיהָ. אצלה שני אילנות
שהזיתים גדילים בהם : אחד מימין
הגולה ואחד משמאלה וגו'. והם כמין
עריבות ועדשים של בית הבד שהם
עומדים אצל הזיתים והזיתים נחבטים
מאליהם לתוך הצנתרות ומתחממות
שם כבמעטן ונעצרים שם בבית הבד
והשמן נופל לתוך הצנתרות
ומהצנתרות לתוך הגולה ומהגולה אל
המוצקות ומהמוצקות אל הנרות
והמוצקות והנרות ארבעים ותשע היו
רמז לאור שלעתידי לבא אור החמה
יהיה שבעתים כאור של שבעת ימים
ארבעים ותשע על אור של יום
בראשית:

ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז
והצת, תהיה הגִּלְגָּל רמז למעיין הגלות
והגאולה, מעיין של אורה היוצא מתוך
חשכת הגלות אל אור שבעת הימים של
הגאולה ובזה מתקיים בנו [תהלים צ, ט"ו]
שְׁמַחְנוּ פִּימוֹת עֲנִיתָנוּ וּכְדַפְרוּשׁ רִשׁוֹנֵי
שִׁמְחָנוּ לִימוֹת מְשִׁיחָנוּ כִּמְנִין יְמוֹת
שְׁעִיתָנוּ בְּגִלְיוֹת, וזה שפתחה ההפטרה
בכסוקים: {ב, יד'} רְנִי וְשִׁמְחֵי בַת צִיּוֹן כִּי
הִנְנִי בָּא וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְךָ נָאִם יְהוָה:
{טו'} וְנָלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל יְהוָה בַּיּוֹם
הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְךָ וְנִדְעָתָּ
כִּי יְהוָה צָבָאוֹת שָׁלַחֲנִי אֶלְיָךְ: {טז'} וְנָסַח
יְהוָה אֶת יְהוּדָה חֲלָקוֹ עַל אֲדָמַת הַקְּדָשׁ
וּבָקֶר עוֹד בִּירוּשָׁלַם, בב"א.

שאתה הר גדול לעמוד בפני המשיח
[הוא משיח בן יוסף אשר ילחם
במלחמת גוג ומגוג וילחם בגוג, ובזה
יכין בואו ומלכותו של משיח בן-דוד]
לבל יוכל לעבור? לא כן! כי למולו
[למול מלך המשיח, אתה "ההר
הגדול"] תהיה כארץ מישור, ובקל
יעבור אליך [המלך המשיח], ר"ל לא
יהיה בך כח לעכב [את מלך המשיח
מלנצחך במלחמה]. זה שנאמר והוֹצִיא
אֶת הָאָבֶן הָרִאשׁוֹן. מלך המשיח יוציא
האבן הטובה והחשובה להניחה ביסוד
בנין בית העתיד : מְשִׁאוֹת חֵן חֵן לָהּ. אז
ישמע קול המייה אשר כולם יענו
ויאמרו הנה להאבן הזה יש לה חן רב
כי היא טובה וחשובה עד מאד :

וכן פירש רש"י לעניין הגאולה העתידה
{ד,ב'} וַיֹּאמֶר אֵלֵי מַה אַתָּה רֹאֵה וַיֹּאמֶר
רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב פְּלֵה וְגִלְגָּל עַל
רִאשׁוֹה וְשִׁבְעָה נְרָתִיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה
וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל רִאשׁוֹה:
{ג'} וּשְׁנַיִם זְתִימִים עָלֶיהָ אָחָד מִיְּמִין
הַגִּלְגָּל וְאָחָד עַל שְׂמֹאלָהּ:

וְגִלְגָּל עַל רִאשׁוֹה לְשׁוֹן מְעִיין כִּמְנִין סִפְל
גדול עגול : וְשִׁבְעָה נְרָתִיהָ כִּמְנִין בְּזִיכִין
שנותנין השמן והפתילה לתוכה :
שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְכָל נֵר וְנֵר
באין שבעה צנורות קטנים שהשמן זב
מן הגולה דרך אותן מוצקות לכל נר
ונר . [ג'] וּשְׁנַיִם זְתִימִים עָלֶיהָ אָחָד

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**